

บทที่ 3

ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ

3.1 หลักการและเหตุผลในการจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ

ทรัพย์สินทางปัญญาโดยทั่วไปหมายถึง ลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร และสิทธิในเครื่องหมายการค้า มีลักษณะแตกต่างจากทรัพย์สินโดยทั่วไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ อันเป็นผลงานที่เกิดจากสติปัญญา ความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ ต้องใช้ความรู้ ความสามารถ เวลา และค่าใช้จ่ายมาก ในการที่จะสร้างสรรค์ผลงานจนประสบผลสำเร็จ ทำให้เกิดประโยชน์ต่อเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ดังนั้นเมื่อมีการกระทำละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาทั้งในทางแพ่งและทางอาญา คุณสมบัติของทรัพย์สินทางปัญญาก่อให้เกิดปัญหาแก่ผู้ที่ไม่เข้าใจ คดีพิพาทเรื่องทรัพย์สินทางปัญญาเป็นปัญหาที่ยุ่งยาก สลับซับซ้อน เป็นการยากที่จะให้ผู้พิพากษาประจำศาลต่างๆมีความรู้ ความเชี่ยวชาญในกฎหมายพิเศษนี้ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันมีการพัฒนาทางเทคโนโลยีสูงขึ้น ทำให้มีการละเมิดต่อทรัพย์สินทางปัญญาในรูปแบบที่ซับซ้อนมากขึ้น วิธีพิจารณาคดีจำเป็นต้องมีความสะดวก รวดเร็ว เป็นธรรม สามารถที่จะให้ความคุ้มครอง และเยียวยาแก่เจ้าของทรัพย์สินได้อย่างถูกต้องและทันทั่วถึง

นอกจากนี้ประเทศต่างๆทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคม มีการเชื่อมโยงทางการค้า การลงทุน การเงิน การท่องเที่ยวมีการเปลี่ยนแปลงของระบบโลก ทำให้โครงสร้างทางการค้าภายในประเทศเปลี่ยนแปลง มีการลงทุนค้าขายกับต่างประเทศ กฎหมายระหว่างประเทศจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญของธุรกิจ ผู้พิพากษาที่รับผิดชอบเกี่ยวกับคดีพิพาททางการค้าระหว่างประเทศ จึงจำเป็นต้องมีความรู้เกี่ยวกับกฎหมายระหว่างประเทศและวิวัฒนาการทางโลกที่เปลี่ยนแปลงไป วิธีพิจารณาคดีก็จำเป็นต้องมีความสะดวก รวดเร็ว เป็นธรรม และเหมาะสม

การให้ความคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาและข้อพิพาททางการค้าระหว่างประเทศที่ถูกต้องเหมาะสม และเพียงพอ นั้น จะเป็นการจูงให้มีการสร้างสรรค์งานใหม่ขึ้น อีกทั้งเจ้าของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาในต่างประเทศก็ล้าที่จะนำวิทยาการใหม่ๆมาปฏิบัติในประเทศไทย ทำให้ประเทศไทยได้รับการยอมรับและเชื่อถือจากต่างประเทศ และทำการ

ติดต่อค้าขายกับประเทศไทย อันจะเป็นการอำนวยความสะดวกแก่คู่กรณี และเป็นเครื่องมือในการพัฒนาประเทศ

3.2 หลักเกณฑ์ทั่วไปในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ

หลักเกณฑ์ทั่วไปในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศที่สำคัญมี 2 ประการคือ

1. พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 ประสงค์จะให้คู่ความแพ่งชนะกันในเนื้อหาแห่งคดียิ่งกว่าแพ่งชนะกันในปัญหาเกี่ยวกับวิธีพิจารณาความ
2. คู่ความอาจตกลงกันขอให้ศาลดำเนินกระบวนการไปตามที่คู่ความตกลงกันได้ 2 ประการ

หลักเกณฑ์ทั่วไปประการที่ 1 ปรากฏในข้อกำหนดคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ข้อ 3 ดังนี้

“เพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาเป็นไปโดยสะดวก รวดเร็วและเที่ยงธรรม ศาลอาจสั่งให้คู่ความที่ดำเนินกระบวนการพิจารณาผิดระเบียบหรือผิดหลงทำการแก้ไขให้ถูกต้องได้ภายในระยะเวลาและเงื่อนไขที่ศาลเห็นสมควรกำหนด เว้นแต่ข้อที่ผิดระเบียบหรือผิดหลงนั้นจะเกิดจากความจงใจหรือละเลยเพิกเฉยของคู่ความฝ่ายนั้น อันเป็นการเอาเปรียบคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง”

การที่ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางไม่ถือเอาการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่ผิดระเบียบหรือผิดหลงมาเป็นข้อแพ่งชนะในคดี และให้โอกาสคู่ความทำการแก้ไขให้ถูกต้องภายในระยะเวลาและเงื่อนไขที่ศาลเห็นสมควรกำหนดได้นั้น เพราะการดำเนินกระบวนการพิจารณาส่วนใหญ่ทนายความเป็นผู้ดำเนินการ หากศาลเคร่งครัดในวิธีพิจารณาข่มขู่ทำให้ตัวความได้รับความเสียหาย หรือแม้แต่กรณีที่ตัวความเป็นผู้ดำเนินกระบวนการพิจารณาอาจเกิดข้อผิดหลงหรือกระทำผิดระเบียบไปโดยมิได้ตั้งใจ หรือเพราะขาดความรู้ความเข้าใจไปบ้าง ศาลจึงให้โอกาสคู่ความที่จะได้แก้ไขเสียให้ถูกต้อง อย่างไรก็ตามหากข้อที่ผิดระเบียบหรือผิดหลงนั้นเกิดจากความจงใจหรือละเลยเพิกเฉยของคู่ความฝ่ายนั้น อันเป็นการเอาเปรียบคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งก็เป็นเรื่องที่เราเห็นได้ชัดว่า ศาลไม่ควรให้โอกาสคู่ความฝ่ายนั้นแก้ไขเพราะเป็นความผิดของคู่ความฝ่ายนั้นเอง ทั้งนี้ถือไม่ได้ว่าเป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยไม่สุจริตอีกด้วย

หลักเกณฑ์ทั่วไปประการที่ 2 ปรากฏในข้อกำหนดคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ข้อ 4 ดังนี้

“คู่ความอาจตกลงกันยื่นคำร้องต่อศาลขอให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาไปตามที่คู่ความตกลงกัน ถ้าศาลเห็นสมควรเพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาเป็นไปโดยสะดวก รวดเร็วและเที่ยงธรรม จะอนุญาตตามคำร้องนั้นก็ได้ เว้นแต่การดำเนินกระบวนการพิจารณาที่คู่ความร้องขอเป็นการไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน”

ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น วัตถุประสงค์หลักของการจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศก็เพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาเป็นไปโดยสะดวก รวดเร็ว และเป็นธรรม การที่กฎหมายกำหนดให้คู่ความสามารถตกลงกันขอให้ศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาตามที่คู่ความตกลงกันได้ก็เป็นทางหนึ่งที่ทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวได้ หากคู่ความตกลงกันขอให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาที่เรียบง่ายประหยัดค่าใช้จ่าย เวลา และสะดวกแก่คู่ความทุกฝ่ายโดยไม่เป็นกระบวนการที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศก็ชอบที่จะสนับสนุนคู่ความทุกฝ่ายและอนุญาตตามที่คู่ความ

3.3 วิธีพิจารณาคดีในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ

ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ และวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ.2539 และข้อกำหนดคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ได้บัญญัติเกี่ยวกับขั้นตอนและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งพอจะสรุปได้ดังนี้

3.3.1 อำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดี

มาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 บัญญัติให้ศาลทรัพย์สินทางปัญญามีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีดังต่อไปนี้

(1) คดีอาญาที่เกี่ยวกับเครื่องหมายการค้า ลิขสิทธิ์ และสิทธิบัตร

ก. คดีอาญาที่เกี่ยวกับเครื่องหมายการค้าหมายถึง คดีที่เกี่ยวกับความผิดทางอาญาตามพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2539 ได้แก่ความผิดฐานแสดงข้อความอันเป็นเท็จเกี่ยวกับการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้า เครื่องหมายบริการ เครื่องหมายรับรอง หรือเครื่องหมายร่วมแก่นายทะเบียนหรือคณะกรรมการเครื่องหมายการค้าตามมาตรา 107 เป็นต้น

ข. คดีอาญาเกี่ยวกับลิขสิทธิ์ หมายถึง คดีที่เกี่ยวกับความผิดทางอาญาตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ได้แก่ ความผิดฐานละเมิดลิขสิทธิ์ที่กระทำความงานอันมีลิขสิทธิ์ตามมาตรา 27 - 30 และมาตรา 69 เป็นต้น

ค. คดีอาญาเกี่ยวกับสิทธิบัตร หมายถึง คดีที่เกี่ยวกับความผิดทางอาญาตามพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2542 ได้แก่ ความผิดฐานละเมิดสิทธิบัตรการประดิษฐ์ตามมาตรา 36 และมาตรา 85 เป็นต้น

(2) คดีอาญาที่เกี่ยวกับความผิดตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 271 ถึงมาตรา 275

ความผิดตามมาตรา 271 ได้แก่ ความผิดฐานขายโดยหลอกลวงด้วยประการใดๆ ให้ผู้ซื้อหลงเชื่อในแหล่งกำเนิด สภาพ คุณภาพ หรือปริมาณแห่งของนั้นอันเป็นเท็จ

ความผิดตามมาตรา 272 (1) ได้แก่ ความผิดฐานเอาชื่อ รูป รอยประดิษฐ์หรือข้อความใดๆ ในการประกอบการค้าของผู้อื่นมาใช้หรือทำให้ปรากฏที่สินค้า หีบห่อ วัตถุที่ใช้หุ้มห่อ แข็งความรายการแสดงราคา จดหมายเกี่ยวกับการค้าหรือสิ่งอื่นทำนองเดียวกัน เพื่อให้ประชาชนหลงเชื่อว่าเป็นสินค้าหรือการค้าของผู้อื่น

ความผิดตามมาตรา 273 ได้แก่ ความผิดฐานปลอมเครื่องหมายการค้าของผู้อื่นซึ่งได้จดทะเบียนไว้แล้วไม่ว่าจะได้จดทะเบียนภายในหรือนอกราชอาณาจักร

ความผิดตามมาตรา 274 ได้แก่ ความผิดฐานเลียนเครื่องหมายการค้าของผู้อื่นซึ่งได้จดทะเบียนไว้แล้วไม่ว่าจะได้จดทะเบียนภายในหรือนอกราชอาณาจักรเพื่อให้ประชาชนหลงเชื่อว่าเป็นเครื่องหมายการค้าของผู้อื่นนั้น เป็นต้น

(3) คดีแพ่งเกี่ยวกับเครื่องหมายการค้า ลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร และคดีพิพาทตามสัญญาถ่ายทอดเทคโนโลยีหรือสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิ

ก. คดีแพ่งที่เกี่ยวกับเครื่องหมายการค้า ตามพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534 เช่น คดีที่เจ้าของเครื่องหมายการค้า เครื่องหมายบริการ เครื่องหมายรับรอง หรือเครื่องหมายร่วมที่ได้จดทะเบียนไว้แล้วในราชอาณาจักรอาจฟ้องผู้ละเมิดสิทธิของตนในเครื่องหมายดังกล่าว โดยห้ามมิให้ใช้เครื่องหมายของตนและเรียกค่าสินไหมทดแทนตามสิทธิที่มีอยู่ในมาตรา 44 เป็นต้น

ข. คดีแพ่งเกี่ยวกับลิขสิทธิ์ ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 เช่น คดีที่เจ้าของลิขสิทธิ์ฟ้องเรียกค่าเสียหายจากผู้กระทำการละเมิดลิขสิทธิ์ไม่ว่าจะเป็นการกระทำแก่งานอันมีลิขสิทธิ์หรือกระทำความงานที่สร้างขึ้นโดยละเมิดลิขสิทธิ์ คดีที่นักแสดงฟ้องเรียก

ค่าเสียหายจากผู้ละเมิดสิทธิของนักแสดง และคดีพิพาทกันตามสัญญาโอนหรือสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิในลิขสิทธิ์ เป็นต้น

ค. คดีแพ่งเกี่ยวกับสิทธิบัตร ตามพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2542 เช่น คดีที่ผู้ทรงสิทธิบัตรการประดิษฐ์หรือสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์หรืออนุสิทธิบัตรการประดิษฐ์ฟ้องเรียกค่าเสียหายจากผู้กระทำการละเมิดสิทธิบัตรหรืออนุสิทธิบัตร คดีที่พิพาทกันตามสัญญาโอนหรือสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิในสิทธิบัตรหรืออนุสิทธิบัตร และคดีที่ผู้มีส่วนได้เสียฟ้องขอให้เพิกถอนสิทธิบัตรการประดิษฐ์หรือสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์หรืออนุสิทธิบัตรการประดิษฐ์ เป็นต้น

ง. คดีพิพาทกันตามสัญญาถ่ายทอดเทคโนโลยีหรือสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิ ได้แก่ สัญญาถ่ายทอดโนว์ฮาว (know-how) และสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาอื่น นอกจากสิทธิในเครื่องหมายการค้า ลิขสิทธิ์ และสิทธิบัตร เช่น สัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิในการออกแบบวงจรรวม เป็นต้น

(4) คดีแพ่งอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 271 ถึงมาตรา 275

ได้แก่ คดีที่โจทก์ซึ่งต้องเสียหายฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนจากบุคคลผู้จงใจกระทำการอันเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 271 ถึงมาตรา 275 เป็นเหตุให้โจทก์ได้รับความเสียหาย

(5) คดีแพ่งเกี่ยวกับการซื้อขาย แลกเปลี่ยนสินค้า หรือตราสารการเงินระหว่างประเทศ หรือการให้บริการระหว่างประเทศ การขนส่งระหว่างประเทศ การประกันภัยและนิติกรรมอื่นที่เกี่ยวข้อง

ก. คดีแพ่งเกี่ยวกับการซื้อขายสินค้านานาชาติระหว่างประเทศ เป็นคดีที่มีข้อพิพาทกันตามสัญญาซื้อขายสินค้านานาชาติระหว่างประเทศ สัญญาที่จะถือว่าเป็นสัญญาซื้อขายระหว่างประเทศนั้นมีคำวินิจฉัยของประธานศาลฎีกาวางหลักว่า ผู้ขายสินค้าซึ่งต้องอยู่ในประเทศหนึ่งตกลงขายสินค้าให้แก่ผู้ซื้อที่อยู่ในอีกประเทศหนึ่งและมีการส่งสินค้าจากประเทศผู้ขายไปยังประเทศผู้ซื้อ กล่าวคือ มีการทำให้สินค้านั้นเคลื่อนที่จากประเทศหนึ่งไปยังอีกประเทศหนึ่ง

ข. คดีแพ่งเกี่ยวกับการแลกเปลี่ยนสินค้านานาชาติระหว่างประเทศ เป็นคดีที่พิพาทกันตามสัญญาแลกเปลี่ยนสินค้านานาชาติระหว่างประเทศ สัญญาที่จะถือว่าเป็นสัญญาแลกเปลี่ยนสินค้านานาชาติระหว่างประเทศมีหลักเกณฑ์การพิจารณาทำนองเดียวกับสัญญาซื้อขายสินค้านานาชาติระหว่างประเทศ คือ ผู้แลกเปลี่ยนสินค้าทั้งสองฝ่ายต้องอยู่ในประเทศต่างกัน และมีการส่งสินค้าที่แลกเปลี่ยน

กันจากประเทศหนึ่งไปยังอีกประเทศหนึ่ง หรือมีการทำให้สินค้าที่แลกเปลี่ยนกันเคลื่อนที่จากประเทศหนึ่งไปยังอีกประเทศหนึ่ง

ค. คดีแพ่งเกี่ยวกับการซื้อขายตราสารการเงินระหว่างประเทศ เป็นคดีที่มีข้อพิพาทกันตามสัญญาซื้อขายตราสารการเงินระหว่างประเทศ ซึ่งมีการส่งตราสารการเงินจากผู้ขายในประเทศหนึ่งไปยังผู้ซื้อในอีกประเทศหนึ่ง

ง. คดีแพ่งเกี่ยวกับการแลกเปลี่ยนตราสารการเงินระหว่างประเทศ เป็นคดีที่พิพาทกันตามสัญญาแลกเปลี่ยนตราสารการเงินระหว่างประเทศ ซึ่งมีการส่งตราสารการเงินที่แลกเปลี่ยนกันจากประเทศหนึ่งไปยังอีกประเทศหนึ่ง

จ. คดีแพ่งเกี่ยวกับการให้บริการระหว่างประเทศ เป็นคดีที่พิพาทกันตามสัญญาให้บริการระหว่างประเทศ บริการในที่นี้มีความหมายกว้าง สิ่งใดที่มีใช้สินค้าก็อาจเป็นบริการได้ทั้งสิ้น จึงรวมถึงบริการทุกประเภท แม้แต่กิจการของธนาคารก็เป็นกิจการให้บริการอย่างหนึ่ง ข้อสำคัญที่จะถือว่าเป็นสัญญาให้บริการระหว่างประเทศก็ต้องมีลักษณะทำนองเดียวกับสัญญาซื้อขายสินค้าระหว่างประเทศเพราะกฎหมายบัญญัติไว้ในข้อเดียวกันว่า ผู้ให้บริการตามสัญญาให้บริการระหว่างประเทศต้องอยู่ในประเทศหนึ่งและให้บริการจากประเทศนั้นไปยังผู้รับบริการซึ่งอยู่อีกประเทศหนึ่ง

ฉ. คดีแพ่งเกี่ยวกับการขนส่งระหว่างประเทศ เป็นคดีที่พิพาทกันตามสัญญาขนส่งสินค้าระหว่างประเทศไม่ว่าจะเป็นขนส่งทางทะเลตามพระราชบัญญัติการรับขนของทางทะเล พ.ศ. 2534 การขนส่งทางอากาศ หรือการขนส่งทางบก ซึ่งสัญญาขนส่งระหว่างประเทศดังกล่าวจะเกี่ยวเนื่องกับสัญญาซื้อขายหรือแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างประเทศหรือไม่ก็ได้

ช. คดีแพ่งเกี่ยวกับการประกันภัยและนิติกรรมอื่นที่เกี่ยวข้อง เป็นคดีที่พิพาทกันตามสัญญาประกันภัยไม่ว่าจะเป็นสัญญาประกันภัยทางทะเล สัญญาประกันภัยสินค้าที่ขนส่งทางอากาศหรือสัญญาขนส่งสินค้าทางบกที่เกี่ยวข้องกับสัญญาซื้อขายหรือแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างประเทศ หรือสัญญาขนส่งระหว่างประเทศ ส่วนนิติกรรมอื่นที่เกี่ยวข้องกับสัญญาซื้อขายหรือแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างประเทศหรือตราสารการเงินระหว่างประเทศ สัญญาให้บริการระหว่างประเทศ หรือสัญญาขนส่งระหว่างประเทศ อาจเป็นสัญญาค้ำประกัน สัญญาจำนอง สัญญาจำนำ หรือสัญญาตัวแทนก็ได้ (ข้อสังเกต¹ หากมีข้อโต้แย้งสิทธิหรือมี

¹ ปริญญญา ศีผดุง. (2547). เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. หน้า 335.

ข้อพิพาทต่อกันเฉพาะตามนิติกรรมอื่นที่เกี่ยวข้องกับนิติกรรมหรือสัญญาซื้อขายหรือ แลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างประเทศหรือตราสารการเงินระหว่างประเทศ สัญญาให้บริการ ระหว่างประเทศหรือสัญญาขนส่งระหว่างประเทศอันเป็นนิติกรรมหรือสัญญาหลักเท่านั้น คำวินิจฉัยของประธานศาลฎีกา ไม่ถือว่าเป็นคดีที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาล ทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศแต่อยู่ในอำนาจศาลที่มีอำนาจพิจารณา พิพากษาคดีแพ่งสามัญ เพราะเมื่อไม่มีข้อโต้แย้งสิทธิหรือมีข้อพิพาทกันตามนิติกรรมหรือ สัญญาหลักดังกล่าว ก็ไม่ต้องอาศัยความรู้ความชำนาญของผู้พิพากษาในเรื่องดังกล่าวในการ พิจารณาพิพากษาคดี คงมีเพียงสัญญาประกันภัยที่เกี่ยวข้องกับนิติกรรมหรือสัญญาหลัก เท่านั้นที่หากมีข้อโต้แย้งสิทธิหรือข้อพิพาทกันตามสัญญานั้น ให้อยู่ในอำนาจพิจารณา พิพากษาของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ)

(6) คดีแพ่งเกี่ยวกับเลตเตอร์ออฟเครดิตที่ออกเกี่ยวเนื่องกับกิจกรรมตาม (5) การ ส่งเงินเข้ามาในราชอาณาจักรหรือส่งออกไปนอกราชอาณาจักร ทรัพย์สินทางปัญญา รวมทั้งการ ประกันเกี่ยวกับกิจการดังกล่าว

ก. คดีแพ่งเกี่ยวกับเลตเตอร์ออฟเครดิตที่ออกเกี่ยวเนื่องกับการซื้อขาย แลกเปลี่ยน สินค้า หรือตราสารการเงินระหว่างประเทศ หรือการให้บริการระหว่างประเทศ การขนส่ง ระหว่างประเทศ เป็นคดีที่มีข้อพิพาทตามสัญญาเลตเตอร์ออฟเครดิตดังกล่าว สัญญาเลตเตอร์ ออฟเครดิตเป็นนิติกรรมอื่นที่เกี่ยวข้องกับนิติกรรมหลักตามมาตรา 7(5) อย่างหนึ่ง ที่ให้ ฟ้องคดีต่อศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศได้โดยลำพัง โดยไม่ต้องมีข้อ โต้แย้งสิทธิหรือข้อพิพาทกันตามนิติกรรมหลักตามมาตรา 7(5) ด้วย

ข. คดีแพ่งเกี่ยวกับการส่งเงินเข้ามาในราชอาณาจักรหรือส่งออกไปนอก ราชอาณาจักร เป็นคดีที่พิพาทกันตามสัญญาส่งเงินเข้ามาในราชอาณาจักรหรือสัญญาส่งเงิน ออกไปนอกราชอาณาจักร

ค. คดีแพ่งเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา เป็นคดีที่พิพาทกันตามสัญญาทรัพย์สินทางปัญญา

ง. คดีแพ่งที่เกี่ยวกับการประกันตามสัญญาเลตเตอร์ออฟเครดิต หรือตามสัญญา ส่งเงินเข้ามาในราชอาณาจักรหรือส่งออกไปนอกราชอาณาจักร หรือตามสัญญาทรัพย์สินทาง ปัญญา ก็ต้องแปลความเช่นเดียวกับคำว่า “นิติกรรมอื่นที่เกี่ยวข้อง” ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาล ทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและ การค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 มาตรา 7(5) คือ คดีใดที่มีข้อพิพาทเฉพาะสัญญา ประกันภัยดังกล่าวโดยไม่มีข้อพิพาทตามสัญญาเลตเตอร์ออฟเครดิต หรือตามสัญญาการส่ง เงินเข้ามาในราชอาณาจักรหรือส่งออกไปนอกราชอาณาจักรหรือตามสัญญาทรัพย์สินทางปัญญา

คดีนั้นก็ไม่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ แต่อยู่ในอำนาจของศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งสามัญ

(7) คดีแพ่งเกี่ยวกับการกักเรือ

เป็นคดีแพ่งที่เจ้าหนี้ผู้มีสิทธิเรียกร้องเกี่ยวกับเรือซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักร ยื่นคำร้องต่อศาลสั่งให้กักเรือลำหนึ่งลำใดที่เป็นของลูกหนี้ซึ่งจะมีภูมิลำเนาในราชอาณาจักร หรือไม่ก็ตาม หรือลูกหนี้ดังกล่าวเป็นผู้ครอบครองเรือนั้น เพื่อให้เพียงพอที่จะเป็นประกันการชำระหนี้ตามสิทธิเรียกร้องเกี่ยวกับเรือนั้น หรือเจ้าหนี้ยื่นคำร้องต่อศาลให้สั่งกักเรือที่ลูกหนี้เป็นผู้ครอบครองแต่มิได้เป็นลูกหนี้ในกรณีที่เหตุแห่งสิทธิเรียกร้องเกี่ยวกับเรือเกิดจากเรือ หรือธุรกิจของเรือนั้นและลูกหนี้เป็นผู้ครอบครองเรือนั้นทั้งในเวลาที่เกิดสิทธิเรียกร้องเกี่ยวกับเรือและในเวลาที่ยื่นคำร้องให้ศาลสั่งกักเรือ อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่สิทธิเรียกร้องเกี่ยวกับเรือเป็นข้อพิพาทเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ในตัวเรือ ข้อพิพาทระหว่างเจ้าของร่วมเกี่ยวกับการครอบครองเรือ การใช้เรือหรือรายได้จากเรือ หรือข้อพิพาทเกี่ยวกับการจ้างเรือ เจ้าหนี้จะขอให้ศาลสั่งกักเรือลำอื่นที่เป็นของลูกหนี้หรือลูกหนี้เป็นผู้ครอบครอง นอกจากเรือลำที่เกี่ยวกับข้อพิพาทนั้นมิได้ (พระราชบัญญัติกักเรือ พ.ศ. 2534 มาตรา 3 ถึงมาตรา 7 วรรคแรก)

(8) คดีแพ่งเกี่ยวกับการทุบตลาด และการอุดหนุนสินค้าหรือการให้บริการจากต่างประเทศ

เป็นคดีแพ่งที่มีข้อโต้แย้งสิทธิที่เกิดจากการทุบตลาด การอุดหนุนสินค้าจากประเทศ หรือการอุดหนุนการให้บริการจากต่างประเทศ เช่น โจทก์ผู้ประกอบการค้าหรือกิจการบริการได้รับความเสียหายจากการทุบตลาดของบุคคลใด หรือได้รับความเสียหายจากการที่บุคคลใดซึ่งได้รับการอุดหนุนสินค้าจากต่างประเทศ หรือได้รับการอุดหนุนการให้บริการจากในประเทศก็อาจฟ้องเรียกค่าเสียหายจากบุคคลนั้นที่ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศได้เป็นต้น

(9) คดีแพ่งหรือคดีอาญาที่เกี่ยวกับข้อพิพาทในการออกแบบวงจรรวม การค้นพบทางวิทยาศาสตร์ ชื่อทางภูมิศาสตร์ สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ความลับทางการค้า และการคุ้มครองพันธุ์พืช

(10) คดีแพ่งและคดีอาญาที่มีกฎหมายบัญญัติให้อยู่ในอำนาจของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ

(11) คดีแพ่งเกี่ยวกับอนุญาโตตุลาการเพื่อระงับข้อพิพาทตาม (3) ถึง (10)

3.3.2 องค์คณะผู้พิพากษา (มาตรา 12 มาตรา 14, 15 และมาตรา 19) นอกจากมีผู้พิพากษาที่มีความรู้ความเข้าใจในกฎหมายสาขานี้แล้ว ยังมีผู้พิพากษาสมทบซึ่งเป็นบุคคลภายนอกที่มีประสบการณ์และความรอบรู้ในคดีที่เกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศร่วมเป็นองค์คณะในการพิจารณาพิพากษาคดีด้วย จะทำให้การพิจารณาคดีเป็นไปโดยรวดเร็ว มีประสิทธิภาพ และเหมาะสมยิ่งขึ้น โดยให้มีผู้พิพากษาอาชีพ 2 คน ร่วมกับผู้พิพากษาสมทบ 1 คน เป็นองค์คณะในการพิจารณาพิพากษาคดี(มาตรา 12 มาตรา 14, 15 และมาตรา 19)²

² พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 มาตรา 12 บัญญัติว่า “ ในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศทุกศาล ให้มีผู้พิพากษาและผู้พิพากษาสมทบตามจำนวนที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมกำหนด ”

มาตรา 14 บัญญัติว่า “ ผู้พิพากษาในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศจะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งจากข้าราชการตุลาการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการซึ่งมีความรู้และความเข้าใจในเรื่องเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาหรือการค้าระหว่างประเทศ ”

มาตรา 15 บัญญัติว่า “ ผู้พิพากษาสมทบจะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งจากบุคคลผู้ทรงคุณวุฒิทางทรัพย์สินทางปัญญาหรือการค้าระหว่างประเทศซึ่งคณะกรรมการตุลาการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการคัดเลือกตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง และต้องมีคุณสมบัติตาม (1) ถึง (4) และไม่มีลักษณะต้องห้ามตาม (5) ถึง (9) ดังต่อไปนี้

- (1) มีสัญชาติไทย
- (2) มีอายุไม่ต่ำกว่าสามสิบปี
- (3) ได้รับการอบรมในเรื่องความมุ่งหมายของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและหน้าที่ตุลาการมาแล้วตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง
- (4) มีความรู้ความชำนาญทางทรัพย์สินทางปัญญาหรือการค้าระหว่างประเทศ
- (5) เป็นผู้มีความประพฤติเสื่อมเสีย หรือบกพร่องในศีลธรรมอันดี
- (6) เป็นผู้ที่มีหนี้สินล้นพ้นตัว
- (7) เป็นผู้เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ
- (8) เป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถหรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ หรือมีกายหรือมีจิตใจไม่เหมาะสมที่จะเป็นผู้พิพากษาสมทบ หรือเป็นโรคที่ระบุไว้ในกฎกระทรวง
- (9) เป็นข้าราชการการเมือง กรรมการพรรคการเมืองหรือเจ้าหน้าที่ในพรรคการเมือง สมาชิกวุฒิสภา ผู้บริหารหรือสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร ผู้บริหารราชการส่วนท้องถิ่นหรือสมาชิกสภาท้องถิ่น ข้าราชการอัยการ ข้าราชการตำรวจ หรือทนายความ

3.3.3 กระบวนพิจารณาคดีของศาล

เป็นไปตามบทบัญญัติในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 และข้อกำหนดคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 (มาตรา 26 และ มาตรา 30)³

กำหนดให้ศาลนั่งพิจารณาคดีติดต่อกันไปโดยไม่เลื่อนคดีจนกว่าจะเสร็จ แต่ในทางปฏิบัติเป็นการยากที่จะนั่งพิจารณาคดีติดต่อกันโดยไม่เลื่อนคดี แม้ผู้พิพากษาประจำและพนักงานอัยการจะพร้อมดำเนินการ แต่ผู้พิพากษาสมทบซึ่งมีทั้งข้าราชการประจำ ข้าราชการบำนาญ และนักธุรกิจเอกชน ส่วนใหญ่ต่างมีภาระหน้าที่ประจำของตนอยู่แล้ว และอาจเป็นผู้พิพากษาสมทบในศาลประเภทอื่นๆ ในขณะเดียวกันอีกด้วย ในส่วนของทนายความซึ่งก็อาจติดปัญหาในการดำเนินคดีอื่นด้วยเช่นเดียวกัน (มาตรา 27⁴)

ผู้พิพากษาสมทบให้ดำรงตำแหน่งคราวละห้าปี แต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าแต่งตั้งผู้ซึ่งพ้นจากตำแหน่งให้ดำรงตำแหน่งต่อไปอีกก็ได้

ก่อนเข้ารับหน้าที่ ผู้พิพากษาสมทบต้องปฏิญาณตนต่อหน้าอธิบดีผู้พิพากษาศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง ว่าจะปฏิบัติหน้าที่โดยเที่ยงธรรมและรักษาความลับในราชการ ”

มาตรา 19 บัญญัติว่า “ ภายใต้งบบังคับมาตรา 20 และมาตรา 21 ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศต้องมีผู้พิพากษาไม่น้อยกว่าสองคนและผู้พิพากษาสมทบอีกหนึ่งคนจึงจะเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษาได้ ส่วนการทำคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลนั้นจะต้องบังคับตามเสียงฝ่ายข้างมาก ”

³ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 มาตรา 26 บัญญัติว่า “ กระบวนพิจารณาในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติและข้อกำหนดตามมาตรา 30 ในกรณีที่ไม่มีบทบัญญัติและข้อกำหนดดังกล่าวให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งหรือประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาหรือพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงมาใช้บังคับโดยอนุโลม ”

มาตรา 30 บัญญัติว่า “ เพื่อให้การดำเนินกระบวนพิจารณาเป็นไปโดยสะดวก รวดเร็วและเที่ยงธรรม อธิบดีผู้พิพากษาศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางโดยอนุโลมของประธานศาลฎีกามีอำนาจออกข้อกำหนดใดๆ เกี่ยวกับการดำเนินกระบวนพิจารณาและการรับฟังพยานหลักฐานใช้บังคับในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศได้ แต่ข้อกำหนดดังกล่าวจะต้องไม่ทำให้สิทธิในการต่อสู้คดีอาญาของจำเลยต้องลดน้อยกว่าที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย

ข้อกำหนดนั้น เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้ ”

⁴ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 มาตรา 27 บัญญัติว่า “ ให้ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและ

3.3.4 การแก้ไขกระบวนการพิจารณาที่ผิดระเบียบหรือผิดหลง

เป็นอำนาจของศาลในการสั่งแก้ไขการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่ผิดระเบียบหรือผิดหลงในคดีแพ่งได้กว้างขวางกว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 27 โดยไม่มีข้อจำกัดที่คู่ความจะต้องยกข้อคัดค้านเรื่องผิดระเบียบไม่เกิน 8 วันนับแต่วันที่คู่ความฝ่ายนั้นได้ทราบข้อความหรือพฤติการณ์อันเป็นมูลแห่งข้ออ้างนี้อย่างคดีแพ่งทั่วไป แต่ข้อบังคับนี้มีได้นำไปใช้บังคับแก่คดีอาญาของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ (ข้อกำหนดคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ข้อ 3⁵)

3.3.5 การดำเนินกระบวนการพิจารณาตามที่คู่ความตกลงกัน

การดำเนินกระบวนการพิจารณาตามข้อกำหนดศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ข้อ 4. นี้เป็นหลักการใหม่ในกฎหมายวิธีสบัญญัติ ข้อจำกัดในการทำความตกลงนี้อยู่ที่ ต้องไม่เป็นการตกลงกันที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน (ข้อกำหนดศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ข้อ 4⁶)

3.3.6 วิธีการติดต่อระหว่างศาล

เป็นการติดต่อระหว่างศาลกับศาลเท่านั้น ตามข้อกำหนดศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ข้อ 5.⁷ (ข้อสังเกต ในขณะนี้ได้มีการร่างข้อบังคับ

การค้าระหว่างประเทศดำเนินการนั่งพิจารณาคดีติดต่อกันไปโดยไม่เลื่อนคดีจนกว่าจะเสร็จการพิจารณา เว้นแต่มีเหตุจำเป็นอันมิอาจก้ำวล่วงเสียได้ และเมื่อเสร็จการพิจารณาคดี ให้ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศรีบทำคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยเร็ว ”

⁵ ข้อกำหนดคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ข้อ 3. กำหนดว่า “ เพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาเป็นไปโดยสะดวก รวดเร็ว และเที่ยงธรรม ศาลอาจสั่งให้คู่ความที่ดำเนินกระบวนการพิจารณาผิดระเบียบหรือผิดหลงทำการแก้ไขให้ถูกต้องได้ภายในระยะเวลาและเงื่อนไขที่ศาลเห็นสมควรกำหนด เว้นแต่ข้อที่ผิดระเบียบหรือผิดหลงนั้นจะเกิดจากความจงใจหรือเลหยเพิกเฉยของคู่ความฝ่ายนั้น อันเป็นการเอาเปรียบคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง ”

⁶ ข้อกำหนดศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ข้อ 4. กำหนดว่า “ คู่ความอาจตกลงกันยื่นคำร้องต่อศาลขอให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาไปตามที่คู่ความตกลงกัน ถ้าศาลเห็นสมควร เพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาเป็นไปโดยสะดวก รวดเร็ว และเที่ยงธรรม จะอนุญาตตามคำร้องนั้นก็ได้ เว้นแต่การดำเนินกระบวนการพิจารณาที่คู่ความร้องขอเป็นการ ไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ”

⁷ ข้อกำหนดศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ข้อ 5. กำหนดว่า “ เพื่อให้กระบวนการพิจารณาเป็นไปโดยสะดวก รวดเร็ว และเที่ยงธรรม การติดต่อระหว่างศาลทรัพย์สินทางปัญญา

ประธานศาลฎีกาเรื่องการส่งคำคู่ความหรือเอกสารต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ของศาลหรือต่อคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งโดยทางไปรษณีย์ โทรสาร หรือจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. ซึ่งใช้บังคับระหว่างศาลกับคู่ความด้วย ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับพัฒนาการของระบบการสื่อสารในปัจจุบัน และเพื่อให้คู่ความที่มีบรรทัดดีได้รับความสะดวกและรวดเร็วในการติดต่อราชการศาลมากยิ่งขึ้นด้วย)

3.3.7 การดำเนินกระบวนการพิจารณา แบ่งได้ดังนี้

3.3.7.1 คำฟ้อง เพียงแต่แสดงให้ “พอเข้าใจ” ก็พอแล้ว ไม่ต้องแสดงโดย “ชัดแจ้ง” เหมือนคดีแพ่งทั่วไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 172 วรรคสอง ทั้งนี้คงเพราะต้องการให้คู่ความแพ้ชนะคดีกันที่เนื้อหาแห่งคดีมากกว่าให้ยกฟ้องเพราะวิธีพิจารณาคดี เช่น ยกฟ้องเพราะฟ้องเคลือบคลุม (ข้อกำหนดศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ข้อ 6.⁸)

3.3.7.2 เอกสารท้ายคำฟ้องหรือคำให้การ คดีแพ่งโดยทั่วไปจะต้องแนบเอกสารเฉพาะที่กฎหมายต้องการเท่านั้น (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 18 วรรคสอง) แต่ในคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศมีหลักเกณฑ์ที่แตกต่างออกไป โจทก์และจำเลยจะต้องแนบเอกสารที่ประสงค์จะนำมาใช้เป็นพยานหลักฐานในประเด็นแห่งคดีและเอกสารนั้นอยู่ในความครอบครองของผู้อ้างเท่านั้น เว้นแต่จะเข้าข้อยกเว้น และสำเนาเอกสารให้หมายความรวมถึงวัตถุที่ใช้บันทึกข้อมูล เช่น สำเนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์ อิเล็กทรอนิกส์เมล เป็นต้นด้วย (ข้อกำหนดศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ข้อ 7⁹)

และการค้าระหว่างประเทศกับศาลอื่นอาจทำโดยโทรสาร สื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือสื่อทางเทคโนโลยีสารสนเทศประเภทอื่นแทนการติดต่อโดยทางไปรษณีย์ด้วยพิเศษหรือประกอบกันก็ได้ โดยคำนึงถึงความจำเป็นเร่งด่วนและความเหมาะสมแก่ลักษณะเนื้อหาของเรื่องที่ทำการติดต่อ รวมทั้งจำนวนและลักษณะของเอกสาร หรือวัตถุอื่นที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ศาลกำหนด ”

⁸ ข้อกำหนดศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ข้อ 6. กำหนดว่า “ คำฟ้องที่แสดงให้พอเข้าใจได้ถึงสภาพแห่งข้อหาข้ออ้างที่อาศัยเป็นหลักแหล่งแห่งข้อหาและคำขอบังคับ ให้ถือว่า เป็นคำฟ้องที่ชอบด้วยกฎหมาย

ถ้าจำเลยให้การต่อสู้ว่าไม่เข้าใจคำฟ้องในส่วนใด ศาลอาจสั่งให้โจทก์แก้ไขเพิ่มเติมคำฟ้อง โดยอธิบายรายละเอียดในส่วนนั้นให้ชัดเจนขึ้นก็ได้ และจำเลยมีสิทธิแก้ไขเพิ่มเติมคำให้การในส่วนคำฟ้องที่แก้ไขเพิ่มเติม นั้นได้

ความในวรรคสองให้ใช้บังคับแก่การให้การแก้ฟ้องแย้งโดยอนุโลม ”

⁹ ข้อกำหนดศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ข้อ 7. กำหนดว่า “ หาก

3.3.7.3 การขานัดยื่นคำให้การ ในคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศศาลมีหน้าที่ในการสั่งขานัดยื่นคำให้การ โดยโจทก์ไม่ต้องยื่นคำร้องขอต่อศาลเหมือนคดีแพ่งทั่วไป (ข้อกำหนดศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ข้อ 11¹⁰)

3.3.7.4 การขอคุ้มครองชั่วคราวก่อนฟ้อง ต้องบรรยายข้อเท็จจริงว่ามีเหตุที่จะฟ้องและมีเหตุเพียงพอที่จะสั่งอนุญาตตามคำขอคุ้มครองชั่วคราวก่อนฟ้อง โดยในการพิจารณาคำขอของศาลนั้น ศาลเพียงแต่พิจารณาว่าคำขอที่ยื่นนั้นมีเหตุอันสมควรหรือไม่เท่านั้น ซึ่งแตกต่างจากคดีแพ่งทั่วไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 255 วรรคหนึ่ง ศาลต้องพิจารณาว่าคำฟ้องนั้นมีมูลหรือไม่ และในกรณีที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ใช้วิธีการชั่วคราวก่อนฟ้องแก่ผู้ที่จะถูกฟ้องเป็นจำเลย ศาลจะต้องแจ้งคำสั่งอนุญาตให้ทราบโดยไม่ชักช้า (ข้อกำหนดศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ข้อ 12 ถึง 14¹¹)

คำฟ้องหรือคำให้การอ้างถึงเอกสารใดที่คู่ความประสงค์จะนำมาเป็นพยานหลักฐานในประเด็นแห่งคดี และเอกสารนั้นอยู่ในความครอบครองของผู้อ้าง ให้แนบสำเนาเอกสารดังกล่าวมาพร้อมกับคำฟ้องหรือคำให้การด้วย เว้นแต่ศาลจะอนุญาตให้ยื่นได้ภายหลังเมื่อมีเหตุอันสมควรหรือศาลเห็นว่าไม่สามารถยื่นได้เพราะเหตุอื่น

สำเนาเอกสารดังกล่าวให้หมายความรวมถึงวัตถุที่ใช้บันทึกข้อมูลหรือสื่อความหมายโดยวิธีอื่นนอกจากการเขียนและพิมพ์ด้วย ทั้งนี้ การยื่นวัตถุดังกล่าวให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ศาลกำหนด ”

¹⁰ ข้อกำหนดศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ข้อ 11. กำหนดว่า “ ถ้าจำเลยหรือโจทก์มิได้ยื่นคำให้การหรือคำให้การแก้ฟ้องแย้งภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ ให้ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางมีคำสั่งแสดงว่าจำเลยหรือโจทก์ขานัดยื่นคำให้การโดยพลัน ”

¹¹ ข้อกำหนดศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ข้อ 12 กำหนดว่า “ คำขอให้ศาลมีคำสั่งตามมาตรา 65 แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 หรือตามมาตรา 77 ทวิ แห่งพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 หรือตามมาตรา 116 แห่งพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534 หรือตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยทรัพย์สินทางปัญญาอื่น ต้องบรรยายถึงข้อเท็จจริงที่แสดงว่ามีเหตุที่จะฟ้องบุคคลอื่นเป็นจำเลย และมีเหตุเพียงพอที่จะทำให้เชื่อว่าสมควรที่ศาลจะมีคำสั่งอนุญาตตามคำขอนั้น รวมทั้งจะต้องมีบันทึกถ้อยคำยืนยันข้อเท็จจริงของผู้รู้เห็นเหตุแห่งการขอนั้นเพื่อสนับสนุนข้ออ้างดังกล่าว

ข้อ 13 กำหนดว่า “ ในการพิจารณาคำขอตามข้อ 12 ให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตตามคำขอ หากพิจารณาแล้วเห็นว่า

- (1) คำขอที่ยื่นและในโอกาสที่ยื่นคำขอนั้นมีเหตุสมควร และมีเหตุเพียงพอที่ศาลจะมีคำสั่งอนุญาตตามคำขอนั้นได้ และ
- (2) สภาพแห่งความเสียหายของผู้ขอไม่สามารถที่จะได้รับชดใช้เป็นตัวแทนหรือทดแทนด้วยสิ่งอื่นใดได้ หรือผู้ที่จะถูกฟ้องเป็นจำเลยไม่อยู่ในฐานะที่จะชดใช้หรือทดแทนความเสียหายแก่ผู้ขอ หรือ

3.3.7.5 เอกสารต่างประเทศ เอกสารภาษาอังกฤษไม่ต้องทำคำแปลเป็นภาษาไทย แต่ถ้าเป็นเอกสารภาษาอื่นต้องทำคำแปลเป็นภาษาไทย (ข้อกำหนดศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ข้อ 23¹²)

3.3.7.6 การกำหนดแนวทางในการดำเนินคดี ต้องกระทำก่อนสืบพยานในทางปฏิบัติหลังจากศาลมีคำสั่งให้จำเลยขาดนัดขึ้นคำให้การแล้ว ศาลน่าจะนัดชี้สองสถานและนัดพร้อมเพื่อกำหนดแนวทางการดำเนินคดีในวันเดียวกัน (ข้อกำหนดศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ข้อ 27¹³)

กรณีเป็นการยากที่จะบังคับคดีเอาแก่ผู้ที่จะถูกฟ้องเป็นจำเลยนั้นได้ภายหลัง
ทั้งนี้ โดยให้คำนึงถึงความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นแก่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมากกว่ากันเพียงใดเป็นสำคัญ
ถ้าศาลมีคำสั่งให้ยกคำขอนั้น คำสั่งเช่นนี้ให้เป็นที่สุด

ข้อ 14 กำหนดว่า “ ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตตามข้อ 13 ให้ศาลแจ้งคำสั่งนั้นให้ผู้ที่จะถูกฟ้องเป็นจำเลยทราบโดยไม่ชักช้า

คำสั่งศาลตามวรรคหนึ่งนั้นให้มีผลบังคับแก่ผู้ที่จะถูกฟ้องเป็นจำเลยได้ทันที ถึงแม้ว่าผู้ที่จะถูกฟ้องเป็นจำเลยจะยังมิได้รับแจ้งคำสั่งเช่นว่านั้นก็ตาม ”

¹² ข้อกำหนดศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ข้อ 23 กำหนดว่า “ ถ้าเอกสารที่ส่งต่อศาลได้ทำขึ้นเป็นภาษาอังกฤษ และคู่ความตกลงกันว่าไม่ต้องทำคำแปลทั้งฉบับหรือแต่บางส่วน และศาลเห็นว่ามิใช่พยานหลักฐานในประเด็นหลักแห่งคดี ศาลจะอนุญาตให้ส่งเอกสารนั้นเป็นพยานหลักฐานต่อศาลโดยไม่ต้องทำคำแปลก็ได้ ”

¹³ ข้อกำหนดศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ข้อ 27 กำหนดว่า “ ภายใต้งบบังคับบัญญัติมาตรา 183 และ มาตรา 183 ทวิ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งก่อนมีการสืบพยานศาลอาจสั่งให้คู่ความทุกฝ่ายมาศาล เพื่อกำหนดแนวทางการดำเนินคดี เช่น

- (1) โกล่เกลี่ยเพื่อให้เกิดการประนีประนอมยอมความหรือนำวิธีการอนุญาโตตุลาการมาใช้
- (2) กำหนดระยะเวลาทั้งหมดในการดำเนินคดี
- (3) กำหนดวัน เวลา วิธีการ และขั้นตอนในการดำเนินคดีที่จำเป็น เช่น จำนวนและรายละเอียดเกี่ยวกับพยานที่จะนำมาเบิกความ บันทึกถ้อยคำแทนการสืบพยานบุคคล พยานผู้เชี่ยวชาญ พยานเอกสาร และพยานหลักฐานที่ต้องการให้ศาลเรียกจากคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งหรือบุคคลภายนอก รวมทั้งการเดินเผชิญสืบและการส่งประเด็นไปสืบยังศาลอื่น เป็นต้น
- (4) กำหนดรายละเอียดและระยะเวลาเกี่ยวกับการทดลองทางเทคนิค หรือวิทยาศาสตร์ เพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดี
- (5) กำหนดตัวผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญตามมาตรา 31 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ และวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 ”

3.3.7.7 การทบทวนความจำของพยาน คดีแพ่งทั่วไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 113 พยานทุกคนต้องเบิกความด้วยวาจา ห้ามมิให้อ่านข้อความที่เขียนมา เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากศาลหรือเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญ แต่ในคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พยานอาจอุทธรณ์การทบทวนความทรงจำของพยานประกอบการเบิกความเกี่ยวกับรายละเอียดของข้อเท็จจริงแห่งคดีโดยได้รับอนุญาตจากศาล หรือจะใช้บันทึกถ้อยคำแทนการซักถามพยานก็ได้ (ข้อกำหนดศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ข้อ 28¹⁴)

3.3.7.8 การเสนอบันทึกถ้อยคำในการสืบพยานบุคคล คู่ความต้องร้องขอใช้บันทึกถ้อยคำในการสืบพยานบุคคล และศาลได้มีคำสั่งอนุญาตตามคำร้องขอแล้ว บันทึกถ้อยคำดังกล่าวใช้แทนการซักถามได้เท่านั้น โดยผู้ให้ถ้อยคำจะต้องไปศาลเพื่อให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งได้ถามค้าน บันทึกถ้อยคำในการสืบพยานบุคคลนี้ไม่จำเป็นต้องระบุไว้ในบัญชีระบุพยานแต่อย่างใด คู่ความเพียงแต่อ้างผู้ให้ถ้อยคำเป็นพยานบุคคลในบัญชีระบุพยานก็เพียงพอแล้ว โดยศาลจะเป็นผู้กำหนดระยะเวลาที่คู่ความจะต้องยื่นบันทึกถ้อยคำต่อศาลและส่งสำเนาไปให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง เมื่อได้ยื่นบันทึกถ้อยคำพยานต่อศาลแล้ว คู่ความที่ยื่นไม่อาจขอลอนบันทึกถ้อยคำนั้นได้ หนึ่งในคดีอาญาจะใช้บันทึกถ้อยคำแทนการสืบพยานบุคคลได้ เฉพาะเรื่องที่ไม่เกี่ยวกับการพิสูจน์ถึงการกระทำความผิดของจำเลยโดยตรง (ข้อกำหนดศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ข้อ 29¹⁵)

¹⁴ ข้อกำหนดศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ข้อ 28 กำหนดว่า “ ภายใต้บังคับบทบัญญัติมาตรา 113 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เมื่อพยานเบิกความถึงรายละเอียดของข้อเท็จจริงใดแห่งคดี ซึ่งพยานไม่สามารถจำข้อเท็จจริงอันเป็นรายละเอียดนั้นได้ พยานอาจอุทธรณ์การทบทวนความจำของพยานประกอบการเบิกความโดยได้รับอนุญาตจากศาล

คู่ความอีกฝ่ายอาจร้องต่อศาลขอตรวจดูบันทึกทบทวนความจำของพยานดังกล่าวได้เมื่อพยานเบิกความเสร็จ และหากศาลเห็นสมควร อาจรวมบันทึกทบทวนความจำของพยานนั้นไว้ในสำนวนก็ได้ ”

¹⁵ ข้อกำหนดศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ข้อ 29 กำหนดว่า “ เมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายมีคำขอและศาลเห็นสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ศาลอาจอนุญาตให้คู่ความเสนอบันทึกถ้อยคำยืนยันข้อเท็จจริงหรือความเห็นของผู้ที่ตนประสงค์จะอ้างเป็นพยานแทนการซักถามผู้ให้ถ้อยคำเป็นพยานต่อหน้าศาลทั้งหมดหรือแต่บางส่วนก็ได้

คู่ความที่ประสงค์จะขอเสนอบันทึกถ้อยคำแทนการซักถามพยานตามวรรคหนึ่งจะต้องยื่นคำร้องแสดงความจำนงพร้อมเหตุผลต่อศาลก่อนวันสืบพยานบุคคลนั้น ให้ศาลพิจารณากำหนดระยะเวลาที่คู่ความจะต้องยื่นบันทึกถ้อยคำดังกล่าวต่อศาลและส่งสำเนายืนยันบันทึกถ้อยคำนั้นให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง เมื่อมีการยื่นบันทึกถ้อยคำต่อศาลแล้ว คู่ความที่ยื่นไม่อาจขอลอนบันทึกถ้อยคำนั้น และให้ถือว่าบันทึกถ้อยคำดังกล่าวเป็นพยานหลักฐานใน

3.3.7.9 บันทึกล้อยคำแทนการสืบพยานบุคคลของผู้ให้ถ้อยคำซึ่งอยู่ต่างประเทศ
 ผู้ให้ถ้อยคำไม่จำเป็นต้องไปศาลเพื่อตอบคำถามค้านและคำถามตั้ง ส่วนรูปแบบของบันทึกล้อยคำ
 แทนการสืบพยานบุคคลนั้นจะทำตามข้อกำหนดศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่าง
 ประเทศ พ.ศ. 2540 หรือจะทำตามกฎหมายของประเทศที่บันทึกล้อยคำแทนการสืบพยาน
 บุคคลได้ทำขึ้นก็ได้ (ข้อกำหนดศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ.
 2540 ข้อ 31¹⁶)

3.3.7.10 การสืบพยานบุคคลโดยระบบการประชุมทางจอภาพ เป็นการอำนวยความสะดวก
 ความสะดวกให้แก่พยานบุคคลในกรณีที่มีถิ่นที่อยู่ห่างไกลจากศาลที่พิจารณา ไม่ต้องเดินทาง
 มาศาลที่มีการพิจารณาคดี สามารถที่จะเบิกความต่อศาลที่ตนมีถิ่นที่อยู่ได้โดยใช้ระบบการ
 ประชุมทางจอภาพ (VIDEO CONFERENCE) ได้ ซึ่งในขณะนี้มีความโน้มเอียงที่จะมีการ
 แก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งให้นำหลักเกณฑ์การสืบพยานบุคคลโดยระบบ
 การประชุมทางจอภาพไปใช้ในคดีแพ่งทั่วไปด้วย (ข้อกำหนดศาลทรัพย์สินทางปัญญาและ
 การค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ข้อ 32¹⁷)

คดีแล้ว

ให้ผู้ให้ถ้อยคำมาศาลเพื่อเบิกความตอบคำถามค้านและคำถามตั้งของคู่ความ หากผู้ให้ถ้อยคำไม่มาศาล
 ให้ศาลปฏิเสธที่จะรับฟังบันทึกล้อยคำของผู้นั้นเป็นพยานหลักฐานในคดี แต่ถ้าศาลเห็นสมควรเพื่อประโยชน์
 แห่งความยุติธรรม จะรับฟังบันทึกล้อยคำที่ผู้ให้ถ้อยคำมิได้มาศาลนั้นประกอบพยานหลักฐานอื่นก็ได้

ในกรณีที่คู่ความตกลงกันให้พยานไม่ต้องมาศาล หรือคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งไม่ติดใจถามค้านพยาน ให้
 ศาลรับฟังบันทึกล้อยคำดังกล่าวเป็นพยานหลักฐานในคดี ”

¹⁶ ข้อกำหนดศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ข้อ 31 กำหนดว่า “ เมื่อ
 คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายมีคำขอและศาลเห็นสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ศาลอาจ
 อนุญาตให้เสนอบันทึกล้อยคำยืนยันข้อเท็จจริง หรือความเห็นของผู้ให้ถ้อยคำซึ่งมีถิ่นที่อยู่ในต่างประเทศต่อศาล
 แทนการนำผู้ให้ถ้อยคำมาเบิกความเป็นพยานต่อหน้าศาลทั้งหมดหรือแต่บางส่วนก็ได้ ทั้งนี้บันทึกล้อยคำดังกล่าว
 ให้เป็นไปตามที่ระบุในข้อ 30 หรือตามกฎหมายของประเทศที่บันทึกล้อยคำนั้นได้ทำขึ้น ”

¹⁷ ข้อกำหนดศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ข้อ 32 กำหนดว่า “ เมื่อ
 คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายมีคำขอและศาลเห็นสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ศาลอาจ
 อนุญาตให้ทำการสืบพยานบุคคลที่อยู่นอกศาลโดยระบบการประชุมทางจอภาพ (VIDEO CONFERENCE) ได้
 โดยให้คู่ความฝ่ายที่อ้างพยานเป็นผู้ออกค่าใช้จ่าย และไม่ให้อีกฝ่ายหนึ่งเป็นค่าฤชาธรรมเนียมในการ
 ดำเนินกระบวนการพิจารณาซึ่งศาลอาจพิพากษาให้คู่ความฝ่ายอื่นรับผิดชอบได้ตามมาตรา 161 แห่งประมวลกฎหมายวิธี
 พิจารณาความแพ่ง

การสืบพยานตามวรรคหนึ่งให้ถือเสมือนว่าพยานเบิกความในห้องพิจารณาของศาล ”

3.3.7.11 การรับฟังข้อมูลคอมพิวเตอร์ นอกจากจะใช้บังคับแก่การรับฟังข้อมูลคอมพิวเตอร์แล้วยังนำไปใช้บังคับแก่การรับฟังข้อมูลที่บันทึกไว้ในหรือได้มาจากไมโครฟิล์ม สื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือสื่อทางเทคโนโลยีสารสนเทศประเภทอื่นด้วย และในการนำเสนอข้อมูลที่บันทึกหรือประมวลผลโดยเครื่องคอมพิวเตอร์จะต้องระบุข้อมูลที่จะอ้างไว้ในบัญชีระบุนโยบายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 88 ด้วย จะเห็นได้ว่ามีความแตกต่างจากการนำเสนอบันทึกถ้อยคำในการสืบพยานบุคคลซึ่งไม่จำเป็นต้องอ้างไว้ในบัญชีระบุนโยบายหลักฐาน (ข้อกำหนดศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ข้อ 33 ถึง 36)¹⁸

¹⁸ ข้อกำหนดศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ข้อ 33 กำหนดว่า “ ศาลอาจรับฟังข้อมูลที่บันทึกโดยเครื่องคอมพิวเตอร์หรือประมวลผลโดยเครื่องคอมพิวเตอร์เป็นพยานหลักฐานในคดีได้ หาก

(1) การบันทึกข้อมูลโดยเครื่องคอมพิวเตอร์หรือการประมวลผลโดยเครื่องคอมพิวเตอร์เป็นการกระทำตามปกติในการประกอบกิจการของผู้ใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ และ

(2) การบันทึกและการประมวลผลข้อมูลเกิดจากการใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ปฏิบัติงานตามขั้นตอนการทำงานของเครื่องคอมพิวเตอร์อย่างถูกต้อง แม้หากมีการทำงานของเครื่องคอมพิวเตอร์ขัดข้องก็ไม่กระทบถึงความถูกต้องของข้อมูลนั้น

การกระทำตามปกติของผู้ใช้ตาม (1) และความถูกต้องของการบันทึกและการประมวลผลข้อมูลตาม

(2) ต้องมีคำรับรองของบุคคลที่เกี่ยวข้องหรือดำเนินการนั้น

ข้อ 34 กำหนดว่า “ คู่ความที่ประสงค์จะเสนอข้อมูลที่บันทึกโดยเครื่องคอมพิวเตอร์หรือประมวลผลโดยเครื่องคอมพิวเตอร์จะต้องระบุข้อมูลที่จะอ้างไว้ในบัญชีพยานตามมาตรา 88 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พร้อมยื่นคำแถลงแสดงความจำนงเช่นนั้น และคำรับรองตามข้อ 33 วรรคสอง กับสำเนาสื่อที่บันทึกข้อมูลนั้นในจำนวนที่เพียงพอเพื่อให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งมารับไปจากเจ้าพนักงานศาล เว้นแต่

(1) สื่อที่บันทึกข้อมูลนั้นอยู่ในความครอบครองของคู่ความฝ่ายอื่น หรือของบุคคลภายนอก ให้คู่ความฝ่ายที่อ้างอิงข้อมูลยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องต่อศาล ขออนุญาตส่งคำรับรองตามข้อ 33 วรรคสอง และสำเนาสื่อที่บันทึกข้อมูลและขอให้ศาลมีคำสั่งเรียกสื่อที่บันทึกข้อมูลนั้นมาจากผู้ครอบครอง โดยให้คู่ความฝ่ายที่อ้างอิงนั้นมีหน้าที่ติดตามเพื่อให้ได้สื่อที่บันทึกข้อมูลนั้นมาแสดงต่อศาลในวันสืบพยาน หรือในวันอื่นตามที่ศาลเห็นสมควรกำหนด

(2) ถ้าการทำสำเนาสื่อที่บันทึกข้อมูลนั้น จะทำให้กระบวนการพิจารณาล่าช้าหรือเป็นที่เสื่อมเสียแก่คู่ความซึ่งอ้างอิงข้อมูลนั้น หรือมีเหตุผลแสดงว่าไม่อาจส่งสำเนาสื่อที่บันทึกข้อมูลนั้นไปแล้วเสร็จภายในเวลาตามที่กำหนดได้ ให้คู่ความฝ่ายที่อ้างอิงข้อมูลยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องต่อศาล ขออนุญาตส่งสำเนาสื่อที่บันทึกข้อมูลและขอให้นำสื่อที่บันทึกข้อมูลนั้นมาแสดงต่อศาลในวันสืบพยานหรือในวันอื่นตามที่ศาลเห็นสมควรกำหนด

3.4 วัตถุประสงค์ในการกำหนดให้มีผู้พิพากษาสมทบในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ

เริ่มปรากฏตั้งแต่การประชุมคณะกรรมการพิจารณาแนวทางในการจัดตั้งรูปแบบศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศในปี พ.ศ. 2536 คณะกรรมการมีความเห็นแตกต่างกันในประเด็นว่าสมควรมีผู้พิพากษาสมทบในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศหรือไม่ ซึ่งในระหว่างนั้นก็ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการพิจารณาร่างกฎหมายเกี่ยวกับการจัดตั้งและวิธีพิจารณาคดีในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศขึ้นเพื่อพิจารณาในประเด็นดังกล่าวด้วย ต่อมาทั้งคณะกรรมการและ

ถ้าคู่ความฝ่ายที่อ้างอิงไม่สามารถนำสื่อที่บันทึกข้อมูลนั้นมาแสดงต่อศาลได้ภายในเวลาตามวรรคหนึ่ง ศาลจะกำหนดให้ทำการตรวจข้อมูลดังกล่าว ณ สถานที่ เวลา และภายในเงื่อนไขตามที่ศาลเห็นสมควรแล้วแต่สภาพแห่งข้อมูลนั้นๆก็ได้

ถ้าคู่ความที่ประสงค์จะอ้างอิงข้อมูลที่บันทึกโดยเครื่องคอมพิวเตอร์หรือประมวลผลโดยเครื่องคอมพิวเตอร์มิได้ปฏิบัติให้ถูกต้องตามความในวรรคหนึ่งหรือวรรคสอง ห้ามมิให้ศาลรับฟังข้อมูลนั้นเป็นพยานหลักฐาน แต่ถ้าศาลเห็นว่าเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมจะรับฟังข้อมูลเช่นนั้นเป็นพยานหลักฐานประกอบพยานหลักฐานอื่นด้วยก็ได้

ข้อ 35 กำหนดว่า “ คู่ความฝ่ายที่ถูกอีกฝ่ายหนึ่งอ้างอิงข้อมูลที่บันทึกโดยเครื่องคอมพิวเตอร์หรือประมวลผลโดยเครื่องคอมพิวเตอร์มาเป็นพยานหลักฐานชั้นต้น อาจยื่นคำแถลงต่อศาลก่อนการสืบข้อมูลนั้นเสร็จคัดค้านการอ้างข้อมูลนั้น โดยเหตุที่ว่าข้อมูลดังกล่าวไม่เข้าเงื่อนไขของการรับฟังตามข้อ 33 หรือสื่อที่บันทึกข้อมูลนั้นปลอม หรือสำเนาสื่อที่บันทึกข้อมูลนั้นไม่ถูกต้องทั้งหมดหรือบางส่วน เว้นแต่จะแสดงให้เห็นที่พอใจแก่ศาลว่ามีเหตุอันสมควรที่ไม่อาจทราบเหตุแห่งการคัดค้านได้ก่อนเวลาดังกล่าว คู่ความฝ่ายนั้นอาจยื่นคำร้องขออนุญาตคัดค้านการอ้างข้อมูลหรือสื่อหรือสำเนาสื่อที่บันทึกข้อมูลเช่นนั้นต่อศาลไม่ว่าในเวลาใดๆก่อนพิพากษาคดี และถ้าเห็นว่าคู่ความฝ่ายนั้นไม่อาจยกข้อคัดค้านได้ก่อนนั้นและคำร้องนั้นมีเหตุผลฟังได้ ก็ให้ศาลอนุญาตตามคำร้องในกรณีที่มีการคัดค้านดังว่ามานี้ ให้นำมาตรา 126 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม

ถ้าคู่ความซึ่งประสงค์จะคัดค้านไม่คัดค้านการอ้างข้อมูลดังกล่าวเสียก่อนการสืบข้อมูลนั้นเสร็จ หรือศาลไม่อนุญาตให้คัดค้านภายหลัง ห้ามมิให้คู่ความฝ่ายนั้นคัดค้านการอ้างอิงข้อมูลนั้นเป็นพยานหลักฐาน แต่ทั้งนี้ไม่ตัดอำนาจของศาลในการที่จะไต่สวนและชี้ขาดในเรื่องเงื่อนไขของการรับฟังข้อมูลนั้นตามข้อ 33 หรือในเรื่องความแท้จริงหรือถูกต้องของสื่อหรือสำเนาสื่อที่บันทึกข้อมูลเช่นนั้น ในเมื่อศาลเห็นสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม

ข้อ 36 กำหนดว่า “ ให้นำข้อกำหนดข้อ 33 ถึงข้อ 35 มาใช้บังคับแก่การรับฟังข้อมูลที่บันทึกไว้ในหรือได้มาจากไมโครฟิล์ม สื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือสื่อทางเทคโนโลยีสารสนเทศประเภทอื่นโดยอนุโลม ”

คณะกรรมการส่วนใหญ่เห็นว่าควรมีผู้พิพากษาสมทบเป็นองค์คณะร่วมพิจารณาพิพากษาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศจะเป็นประโยชน์ต่อดคดีที่มีประเด็นที่ยุ่งยากซับซ้อนทางเทคนิคอย่างมาก

เมื่อได้มีการจัดทำร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ....ขึ้น จึงได้มีการบัญญัติหลักการเกี่ยวกับผู้พิพากษาสมทบไว้ด้วย และเมื่อเสนอเข้าสู่สภาผู้แทนราษฎรก็ได้รับความเห็นชอบ กล่าวคือ มีผู้เสนอให้สภาผู้แทนราษฎรพิจารณาร่างพระราชบัญญัตินี้จำนวน 2 ฉบับ ได้แก่

1. เสนอโดย คณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๕ กันยายน ๒๕๓๘
2. เสนอโดย สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคประชาธิปัตย์

ร่างพระราชบัญญัตินี้ทั้งสองฉบับมีเนื้อหาคล้ายคลึงกัน และได้บรรจุในระเบียบวาระการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ชุดที่ 19 ปีที่ 1 ครั้งที่ 15 (สมัยสามัญ ครั้งที่หนึ่ง) วันพุธที่ 13 กันยายน 2538

การพิจารณาในวาระที่ 1 ในคราวประชุมสภาผู้แทนราษฎร ชุดที่ 19 ปีที่ 1 ครั้งที่ 22 (สมัยสามัญ ครั้งที่หนึ่ง) วันพุธที่ 4 ตุลาคม 2538 สภาผู้แทนราษฎรได้พิจารณาร่างพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว ซึ่งสรุปได้ว่า รัฐบาลหลายสมัยได้นำประเทศไปสู่ก้นบึ้งกับสัญญาหลายฉบับและเป็นที่ยอมรับกันว่าประเทศได้มีการพัฒนาก้าวหน้าไกลทางธุรกิจ มีนักธุรกิจทั้งชาวไทยและต่างประเทศได้นำความคิดสร้างสรรค์ วิธีการ ความรู้ ความสามารถต่างๆ มาใช้ในการพัฒนาการค้าให้ก้าวหน้าไกล รัฐบาลได้ตรากฎหมายหลายฉบับเพื่อให้ความคุ้มครองทางความคิดของเจ้าของผลงานด้านลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร เป็นต้น เพื่อป้องกันทรัพย์สินทางปัญญาซึ่งมีค่านับมิได้ รัฐบาลเห็นว่าประเทศไทยเป็นคู่ค้าระหว่างประเทศกับ NAFTA, AFTA และกลุ่มยุโรปจำเป็นต้องมีศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศเพื่อให้การยุติธรรมของไทยเป็นที่ยอมรับของนานาอารยประเทศ การจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศนี้จะมีศาลชั้นต้น โดยไม่มีศาลอุทธรณ์ มีแต่ศาลฎีกา มีองค์คณะประกอบด้วยผู้พิพากษาผู้ชำนาญ 2 ท่าน ร่วมกับผู้พิพากษาสมทบ การจัดตั้งศาลนี้จะทำให้ประเทศไทยได้รับการยอมรับจากต่างประเทศ นอกจากนี้ยังมีการชี้แจงเหตุผลเพิ่มเติมเกี่ยวกับความจำเป็นที่จะต้องมีศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ดังนี้

1. ปัจจุบันสถานการณ์การค้าโลกเปลี่ยนแปลงไป มีการจัดตั้งองค์การการค้าโลกได้สำเร็จและประเทศได้เป็นสมาชิกอยู่ด้วย โดยมีกติกาที่สมาชิกต้องรับไปปฏิบัติตามขอบเขตและระยะเวลาที่กำหนด ไม่ว่าจะเป็นเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาหรือการค้าระหว่างประเทศ

ประเทศไทยในฐานะสมาชิกจึงมีภาระที่จะต้องบัญญัติกฎหมายเพื่อให้การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญานิดใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นในโลกอีกหลายฉบับ คือกฎหมายเกี่ยวกับพันธุ์พืช ความลับทางการค้า และการคุ้มครองชื่อของแหล่งกำเนิดสินค้า ซึ่งทรัพย์สินทางปัญญาดังกล่าวโลกต้องการให้ความคุ้มครอง นอกจากนี้ยังมีกติกาขององค์การการค้าโลกเพิ่มเติมอีก เช่นการห้ามอุดหนุนสินค้าส่งออกด้านการเกษตร การป้องกันการทุ่มตลาด การเปิดเสรีทางการเงิน เป็นต้น ทำให้มีกรณีทางการค้าโลกที่เกี่ยวข้องกับองค์การการค้าโลกมีความสลับซับซ้อนยิ่งขึ้น ฉะนั้น จึงจำเป็นต้องมีผู้พิพากษาที่ชำนาญและศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศนี้

2. ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศนี้จะช่วยลดความกดดันทางการค้าในระดับทวิภาคีได้ สำหรับในระดับพหุภาคีในองค์การระดับโลกโอกาสที่จะถูกกดดันคงเป็นไปได้ยากแล้ว เพราะมีกติกาที่แน่นอน แต่ในระดับทวิภาคียังอาจถูกกดดันได้ ทั้งนี้เพราะเราได้รับสิทธิพิเศษจากประเทศคู่ค้าสำคัญไม่ว่าจะเป็นสหภาพยุโรป ญี่ปุ่น โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกาซึ่งถือว่าเป็นตลาดส่งออกสินค้าที่ใหญ่ที่สุดของประเทศไทย และถือว่าอยู่นอกกติกาทั่วไป การที่เราต้องไปปรับสิทธิพิเศษอันเป็นข้อตกลงระหว่างประเทศ เช่น เราได้ GPS จากสหรัฐอเมริกา เขาอาจกดดันให้เราปฏิบัติตามอย่างใดอย่างหนึ่งตามความประสงค์ ถ้าเราไม่ปฏิบัติตามอย่างเหมาะสมก็เป็นไปได้ว่าเราอาจจะถูกตัดสิทธิพิเศษทางการค้าเหล่านั้น และศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศเป็นกรณีหนึ่งที่ประเทศคู่ค้าสำคัญของเราได้นำมาเป็นเงื่อนไข ฉะนั้น การดำเนินการจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ จึงเป็นการลดแรงกดดันในระดับทวิภาคีได้

3. ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ จะช่วยให้ภาพพจน์ของประเทศในสายตาของชาวโลกมีความเป็นอารยะในทางเศรษฐกิจและการค้ามากขึ้น

4. ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ จะมีส่วนช่วยให้เกิดการขยายตัวทางการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศโดยต่างชาติจะมาลงทุนในประเทศไทยมากขึ้น เพราะมีความมั่นใจว่าเรามีมาตรการสำหรับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาต่างๆอย่างแท้จริง เพราะมีศาลที่มีความชำนาญเพื่อให้ความยุติธรรมกับเขาซึ่งในอดีตเขาไม่มั่นใจที่จะมาลงทุน เนื่องจากการคุ้มครองของเราไม่ชัดเจนเกรงจะทำให้เทคโนโลยีใหม่ๆ ซึ่งถือว่าเป็นทรัพย์สินทางปัญญาของเขาถูกลอกเลียนและส่งผลให้การลงทุนของเขาไม่สมความตั้งใจสมประโยชน์ที่ควรจะได้

5. ศาลทรัพย์สินจะช่วยให้ผู้ลงทุนชาวไทยหรือประเทศคู่ค้าทางธุรกิจของไทยได้เกิดความมั่นใจ เพราะการลอกเลียนนั้นได้เกิดขึ้นในหมู่ของคนไทยด้วยกันเอง ทำให้ผู้สุจริต

เสียเปรียบเพราะเมื่อได้คิดค้นสิ่งประดิษฐ์อันเป็นประโยชน์ในทางทรัพย์สินทางปัญญาขึ้นมาแล้วในที่สุดก็ถูกลอกเลียนซึ่งศาลทรัพย์สินฯ จะช่วยให้เกิดความเป็นธรรมต่อไป

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้มีการอภิปรายร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. หลายประการ เมื่อการอภิปรายสิ้นสุดลงที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรได้ลงมติรับหลักการแห่งพระราชบัญญัติทั้งสองฉบับ ด้วยคะแนนเสียงเป็นเอกฉันท์ และมีมติให้ตั้งคณะกรรมการวิสามัญเพื่อพิจารณาร่างพระราชบัญญัตินี้โดยถือเอาร่างของคณะรัฐมนตรีเป็นหลักในการพิจารณา¹⁹

หลักของการมีผู้พิพากษาสมทบในศาลชำนาญพิเศษเป็นหลักการที่สอดคล้องกับแนวโน้มของการพัฒนาการกระบวนการยุติธรรมสากล เนื่องจากเมื่อสังคมและเศรษฐกิจมีการพัฒนามากขึ้น ปัญหาข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นมีความซับซ้อนและเป็นเรื่องเฉพาะทาง กระบวนการยุติธรรมต้องมีการปรับปรุงให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเพื่ออำนวยความสะดวกและส่งเสริมธุรกิจการค้าของประเทศ รวมทั้งสร้างความเชื่อมั่นแก่ประชาชน ดังจะเห็นได้จากนานาอารยประเทศซึ่งมุ่งส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศก็จะมี การจัดศาลยุติธรรมสำหรับคดีเฉพาะทางเหล่านี้ ในคดีเกี่ยวกับทรัพย์สินทางอุตสาหกรรมก็มีการจัดตั้งศาลชำนาญพิเศษ เช่น การจัดตั้งศาลสิทธิบัตรในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี หรือในประเทศสาธารณรัฐเกาหลี เป็นต้น ซึ่งมีข้อสังเกตว่าประเทศในระบบ Civil law จะมีการกำหนดให้มีผู้พิพากษาสมทบร่วมพิจารณาคดีด้วย สำหรับประเทศในระบบกฎหมาย Common law มักจะมีศาลชำนาญพิเศษซึ่งไม่มีผู้พิพากษาสมทบ เช่น สหรัฐอเมริกา มีกระบวนการสรรหาผู้พิพากษาแตกต่างจากประเทศไทยซึ่งอยู่ในระบบ Civil law ในสหรัฐอเมริกาก็ประสบปัญหาที่ศาลชั้นต้นที่รับพิจารณาคดีสิทธิบัตร (District Court) ไม่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านคดีสิทธิบัตร เนื่องจากผู้พิพากษาศาลชั้นต้น (District Court) มีโอกาสได้วินิจฉัยคดีสิทธิบัตรน้อยมากประมาณหนึ่งคดีในรอบแปดปี²⁰ ในศาลสูงได้มีการแก้ปัญหาโดยตั้งศาลชำนาญพิเศษสำหรับคดีเหล่านี้ คือ ศาลอุทธรณ์คดีศุลกากรและสิทธิบัตร (Court of Customs and Patent Appeals) ซึ่งต่อมาได้ยุบเลิกศาลนี้ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม ค.ศ. 1982 และจัดตั้งศาลอุทธรณ์เขตสหรัฐ (The United States Court of Appeals for the Federal Circuit) ขึ้นแทน ศาลอุทธรณ์เขต

¹⁹ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 21 ถึงครั้งที่ 22 (สมัยสามัญครั้งที่ 1 เล่ม 8 พ.ศ. 2538) พิมพ์ที่กองการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, หน้า 260 – 275.

²⁰ Jim Patterson. "Ubung Macht den Meister. How US District Courts can Better Adjudicate Patents by Learning from Germany's Specialized Court." CASRIP Newsletter, Winter 2000, p .27 (Online) Available from <http://www.law.washington.edu/casrip/newsletter/newsv7i1Patterson.pdf>

สหรัฐนี้มีผู้พิพากษาที่มีประสบการณ์ด้านคดีสิทธิบัตรโดยตรงและมีวาระการดำรงตำแหน่งในศาลนั้นเป็นเวลานานกว่าผู้พิพากษาในศาลชั้นต้นซึ่งจะยังเพิ่มพูนความเชี่ยวชาญด้านคดีเหล่านี้

นอกจากนี้การจัดให้มีผู้เชี่ยวชาญหรือผู้มีประสบการณ์ทางทรัพย์สินทางปัญญาหรือการค้าระหว่างประเทศซึ่งมาจากบุคคลภายนอกที่เป็นที่ยอมรับในวงการนั้นๆ เข้ามาร่วมพิจารณาพิพากษาคดียังมีประโยชน์ในแง่ของภาพลักษณ์ที่ประชาชนมีต่อศาลยุติธรรม ทำให้ประชาชนรู้สึกว่เมื่อศาลมีบุคลากรที่มีประสบการณ์ทางธุรกิจจริงๆ เข้าม่าเป็นองค์คณะย่อมจะมีความเข้าใจในสภาพทางปฏิบัติของการดำเนินธุรกิจและมีคำพิพากษาที่เที่ยงธรรมสอดคล้องกับแนวทางปฏิบัติสากล เกิดความไว้วางใจและมีความเชื่อมั่นที่จะเข้ามาสู่กระบวนการยุติธรรมมากขึ้น

3.5 ผู้พิพากษาสมทบในศาลชั้นอุทธรณ์พิเศษ

ผู้พิพากษาสมทบในศาลชั้นอุทธรณ์พิเศษ ซึ่งเป็นวิธีการหรือกลไกต่างๆ ที่ศาลชั้นอุทธรณ์พิเศษ รวมถึงศาลที่พิจารณาคดีที่มีลักษณะพิเศษใช้ในการแก้ไขเรื่องความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะทางสำหรับคดีบางประเภทนั้น จากการศึกษาพบว่าวิธีการให้ผู้เชี่ยวชาญเข้ามามีส่วนร่วมช่วยเหลือศาลที่ใช้อยู่ในปัจจุบันมี 3 วิธี คือ

(1) ในฐานะพยานผู้เชี่ยวชาญ มีหน้าที่มาเบิกความให้ความเห็นแก่ศาลและอยู่ภายใต้การซักถามโดยคู่ความในคดี เช่น หลักการนำสืบพยานผู้เชี่ยวชาญ ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

(2) ในฐานะผู้ช่วยศาลซึ่งไม่ใช่พยาน เช่น วิธีการของศาลในต่างประเทศที่มีการแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญเป็นเจ้าพนักงานศาลมีอำนาจหน้าที่ในการสอบข้อเท็จจริงทางเทคนิคบางอย่างตามที่ศาลกำหนด ผู้เชี่ยวชาญในลักษณะนี้จึงไม่ใช่พยานที่ถูกซักถามจากคู่ความในทางตรงข้ามกลับเป็นผู้ค้นหาข้อเท็จจริงจากคู่ความและพยานหลักฐานที่คู่ความเสนอ มีอำนาจเรียกหลักฐานและเอกสารบางอย่างได้แล้วทำรายงานและความเห็นส่งต่อศาลเพื่อให้ศาลใช้ในการพิจารณาพิพากษาคดี โดยผู้เชี่ยวชาญนี้ไม่มีอำนาจในการชี้ขาดคดีแต่อย่างใด

(3) ในฐานะผู้พิพากษา ซึ่งเป็นผู้พิจารณาและพิพากษาคดี โดยการให้ผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้พิพากษาร่วมองค์คณะกับผู้พิพากษาอาชีพ เช่น ศาลสิทธิบัตรในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ซึ่งในบางแห่งอาจเรียกว่าเป็นผู้พิพากษาสมทบ เช่น ศาลแรงงาน ศาลเยาวชนและครอบครัว และศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศในประเทศไทย เป็นต้น

3.5.1 หลักการกำหนดให้มีผู้พิพากษาสมทบในศาลแรงงาน

หลักการที่มีผู้พิพากษาสมทบในศาลแรงงานเป็นหลักการที่สามารถพบได้ในประเทศต่างๆ เช่น ศาลแรงงานในประเทศสิงคโปร์ ศาลแรงงานในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน โดยองค์คณะผู้พิพากษาประกอบไปด้วยผู้พิพากษาประจำและผู้พิพากษาสมทบฝ่ายนายจ้างและผู้พิพากษาสมทบฝ่ายลูกจ้าง²¹

ผู้พิพากษาประจำ คือ ผู้พิพากษาที่เป็นข้าราชการตุลาการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม สำเร็จการศึกษานิติศาสตร์บัณฑิต เนติบัณฑิต และสอบคัดเลือกเป็นข้าราชการตุลาการโดยการสอบใช้หลักเกณฑ์คุณธรรม หรืออีกนัยหนึ่งคือ ผู้พิพากษาที่ทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาอรรถคดีต่างๆในศาลยุติธรรม²² เรียกว่า ผู้พิพากษาอาชีพ (Career Judges)²³

ผู้พิพากษาสมทบ คือ บุคคลธรรมดาซึ่งได้รับการคัดเลือกตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวงและได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯแต่งตั้งให้มีอำนาจหน้าที่เป็นองค์คณะร่วมพิจารณาพิพากษาคดีกับผู้พิพากษาประจำในศาลแรงงาน

ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522 มาตรา 17 บัญญัติว่า “ ภายใต้บทบัญญัติมาตรา 18 ศาลแรงงานต้องมีผู้พิพากษา ผู้พิพากษาสมทบฝ่ายนายจ้าง และผู้พิพากษาสมทบฝ่ายลูกจ้าง ฝ่ายละเท่าๆกัน จึงจะเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดี ”

แสดงว่าองค์คณะในการพิจารณาพิพากษาคดีแรงงานทุกคดีจะต้องมีผู้พิพากษาสามฝ่ายร่วมนั่งพิจารณาคดีและร่วมพิพากษาคดี คือ ผู้พิพากษาแรงงานซึ่งเป็นข้าราชการตุลาการกับผู้พิพากษาสมทบซึ่งจะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯแต่งตั้งจากบุคคลตามบัญชีรายชื่อผู้แทนนายจ้างตามที่กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานเสนอจากการลงคะแนนเสียงของสมาคมนายจ้างตามมาตรา 14 และผู้พิพากษาสมทบฝ่ายลูกจ้างซึ่งจะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯแต่งตั้งจากบุคคลตามบัญชีรายชื่อผู้แทนฝ่ายลูกจ้างตามที่กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานเสนอจากการลงคะแนนเสียงของสหภาพแรงงานตามมาตรา 14 ร่วมกันพิจารณา

²¹ ลดาวัลย์ หอนพรัตน์. (2525). องค์ประกอบและองค์คณะผู้พิพากษาในศาลแรงงาน. หน้า 90-98.

²² พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543, มาตรา 11.

²³ เขมภณ กิรัตน์. (2546). ความเป็นผู้เชี่ยวชาญของผู้พิพากษาศาลแรงงานวิทยาลัยการยุติธรรม (เอกสารวิจัย). หน้า 9.

พิพากษาคดีจึงจะเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดีได้ การนั่งพิจารณาคดีที่ผู้พิพากษานั่งไม่ครบองค์คณะ ถือว่าเป็นการพิจารณาคดีโดยไม่ถูกต้องตามกฎหมาย²⁴

3.5.2 หลักการของผู้พิพากษาสมทบในศาลเยาวชนและครอบครัว

ศาลเยาวชนและครอบครัวจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 โดยมีเหตุผลในการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวขึ้นเพื่อให้คดีแพ่งที่ฟ้องหรือร้องขอต่อศาลหรือกระทำการใดๆในทางศาลเกี่ยวกับผู้เยาว์หรือครอบครัว ได้รับการพิจารณาพิพากษาโดยศาลเยาวชนและครอบครัว เพื่อคุ้มครองประโยชน์และส่วนได้เสียของผู้เยาว์ และลดความแตกแยกของครอบครัวที่ไม่ปกติสุข ไม่ใช่มุ่งเน้นนำผู้กระทำความผิดมาลงโทษแต่เน้นที่การฟื้นฟูแก้ไขเด็กและเยาวชน ผู้พิพากษาสมทบในศาลนี้จึงมีหน้าที่หลักคือมุ่งเน้นที่ประโยชน์ของเด็กและเยาวชนเป็นหลัก เห็นได้จากคุณสมบัติประการสำคัญของผู้พิพากษาสมทบคือ “มีหรือเคยมีบุตรมาแล้ว หรือเคยทำงานที่เกี่ยวข้องกับการสงเคราะห์หรืออบรมเด็กมาแล้วไม่น้อยกว่า 2 ปี” (พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 26) และกฎหมายยังอนุญาตให้คู่ความในคดีที่ไม่กระทบต่อประโยชน์ของเด็กหรือเยาวชนสามารถร้องขอให้ไม่ต้องมีผู้พิพากษาสมทบเป็นองค์คณะได้ โดยศาลจะสอบถามคู่ความก่อนเริ่มพิจารณาคดีว่าประสงค์จะให้มิให้ผู้พิพากษาสมทบเป็นองค์คณะด้วยหรือไม่ ถ้าคู่ความทั้งสองฝ่ายหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ประสงค์จะให้มิให้ผู้พิพากษาสมทบเป็นองค์คณะด้วย ก็จะทำให้ผู้พิพากษาไม่น้อยกว่าสองคนเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดี

การที่มีผู้พิพากษาสมทบนี้เพื่อต้องการให้มีบุคคลภายนอกซึ่งไม่ใช่เนกกฎหมายได้มีโอกาสมองปัญหาเกี่ยวกับตัวเด็กหรือเยาวชนผู้กระทำความผิด โดยพิจารณาหาสาเหตุและแนวทางการแก้ไขตามสภาพและความรู้สึกนึกคิดของบุคคลทั่วไป²⁵ โดยผู้พิพากษาสมทบถือเป็นบุคคลในชุมชนที่มีบทบาทเดียวกับผู้พิพากษาซึ่งมีความรู้เชี่ยวชาญในด้านกฎหมาย จึงเป็นการผสมผสานกันระหว่างผู้ทำงานในด้านสวัสดิการและในด้านความยุติธรรมอย่างเหมาะสม กลมกลืนและลงรอยเป็นเนื้อเดียวกัน แต่เราไม่ควรคาดหวังในผู้พิพากษาและผู้พิพากษาสมทบต้องอยู่ในฐานะผู้เชี่ยวชาญด้านสวัสดิการหรือเชี่ยวชาญในด้านจิตวิทยา เพราะผู้พิพากษาและผู้พิพากษาสมทบส่วนใหญ่เป็นเพียงผู้สนใจในการเลี้ยงดูเด็กและเยาวชนเป็นนัก

²⁴ เกษมสันต์ วิจารณ์. (2548) คำบรรยายวิชากฎหมายแรงงาน, รวมคำบรรยาย ภาคหนึ่ง สมัยที่ 58.

²⁵ คุชกูร์ ลิละเมียร์. (2543, ธันวาคม). “ศาลเยาวชนและครอบครัวกับความเป็นศาลชำนาญพิเศษ.”

มนุษยธรรมผู้มีเมตตา แม้จะได้รับการอบรมให้มีความรู้ความเข้าใจในด้านจิตวิทยา แต่ก็อยู่ในฐานะที่มีผู้ใช้ผู้เชี่ยวชาญ²⁶

3.5.3 หลักการผู้พิพากษาสมทบในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ

แม้พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 จะกำหนดให้ผู้พิพากษาประจำในศาลนี้แต่งตั้งจากราชการตุลาการซึ่งมีความรู้และความเข้าใจในเรื่องเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศด้วยก็ตาม²⁷ กลไกดังกล่าวก็อาจไม่เพียงพอสำหรับคดีบางเรื่องที่มีความหลากหลายซับซ้อนทั้งข้อกฎหมายและข้อเท็จจริงหรือมีประเด็นข้อพิพาทที่ต้องชี้ขาดเกี่ยวกับเรื่องเทคโนโลยีโดยตรง การให้ผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาเหล่านั้นเข้ามีส่วนร่วมเป็นผู้พิพากษาในองค์คณะจะเป็นประโยชน์แก่คดีอย่างมาก และช่วยสร้างความเชื่อถือศรัทธาแก่ประชาชนต่อองค์กรศาลยุติธรรมมากขึ้นในแง่ที่ศาลได้แสดงให้เห็นว่าศาลไม่ใช่ระบบที่ปิดตัวเองเกินไป หากแต่เปิดกว้างให้โอกาสบุคคลภายนอกเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้นและคำนึงถึงเปลี่ยนแปลงของสภาพการณ์ดำเนินการทางธุรกิจในการวินิจฉัยคดีด้วย

การให้ผู้มีความรู้ความชำนาญในเรื่องเหล่านี้เป็นผู้พิพากษาสมทบก็คือการมาร่วมเป็นองค์คณะตัดสินคดี บทบาทในคดีย่อมมีความแตกต่างกับการเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญ หรือการแสดงความคิดเห็นในฐานะเพื่อนของศาล ผู้พิพากษาเป็นผู้รับผิดชอบคดีนั้นเช่นเดียวกับผู้พิพากษาประจำศาลจึงต้องพิจารณาคำฟ้อง คำให้การ คำร้องทุกอย่างที่ปรากฏในสำนวนและวินิจฉัยชี้ขาดให้นักพยานหลักฐาน ข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายทั้งปวงในคดี การที่ผู้พิพากษาสมทบมีความเข้าใจในเรื่องเทคโนโลยีจะช่วยให้เข้าใจประเด็นข้อพิพาทเหล่านี้ได้เป็นอย่างดี และสามารถชี้แจงให้นักความน่าเชื่อถือของพยานผู้เชี่ยวชาญได้ดีกว่า รวมถึงพิจารณาเห็นว่าประเด็นปัญหาใดสมควรเชิญผู้ทรงคุณวุฒิเข้ามาให้ความเห็นหรือไม่ด้วย กล่าวคือ ผู้พิพากษาสมทบเป็นผู้ที่ช่วยให้ศาลใช้เครื่องมืออื่นๆ ที่กฎหมายเตรียมไว้สำหรับแก้ปัญหาเรื่องความเชี่ยวชาญอย่างเหมาะสม ข้อแตกต่างที่สำคัญของบทบาทผู้พิพากษาสมทบกับการเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิคือผู้พิพากษาสมทบเป็นผู้วินิจฉัยคดีโดยอาศัยข้อมูลทั้งหมดที่

²⁶ วิชา มหาคุณ. (2543 ตุลาคม). “บทบาทและแนวทางการพัฒนาผู้พิพากษาและผู้พิพากษาสมทบในศาลเยาวชนและครอบครัว.” วารสารกฎหมาย, 20. หน้า 209.

²⁷ มาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539.

ปรากฏในคดี ในขณะที่ทั้งพยานผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิเป็นเพียงผู้ให้ข้อมูลดังกล่าว บางส่วนแก่ศาลเท่านั้นโดยตนมิได้มีส่วนในการวินิจฉัยคดีแต่อย่างใด

3.5.3.1 บทบาทหน้าที่ของผู้พิพากษาสมทบในการปฏิบัติราชการ

การเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดีตาม มาตรา 19, 20 เนื่องจากตาม พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539

“มาตรา 19 ภายใต้บังคับมาตรา 20 และมาตรา 21 ศาลทรัพย์สินทางปัญญา และการค้าระหว่างประเทศต้องมีผู้พิพากษาไม่น้อยกว่าสองคนและผู้พิพากษาสมทบอีกหนึ่ง คนจึงจะเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดีได้ ส่วนการทำคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลนั้น จะต้องบังคับตามเสียงฝ่ายข้างมาก”

“มาตรา 20 ผู้พิพากษาศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศคนใด คนหนึ่งมีอำนาจดำเนินกระบวนการพิจารณาหรือออกคำสั่งใดๆ นอกจากการนั่งพิจารณาและ พิพากษาคดีได้”

จึงสามารถจำแนกบทบาทของผู้พิพากษาสมทบจากบทบัญญัติดังกล่าวได้ดังนี้

(ก) บทบาทในการเป็นองค์คณะนั่งพิจารณาคดี

องค์คณะผู้พิพากษาที่จะนั่งพิจารณาคดีในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ได้จะต้องประกอบด้วยผู้พิพากษาประจำศาล 2 คนและผู้พิพากษาสมทบ 1 คน เสมอ หาก การนั่งพิจารณาไม่ครบองค์คณะย่อมทำให้การนั่งพิจารณานั้นไม่ชอบ แม้ว่าการนั่งพิจารณาดังกล่าวจะเป็นการไต่สวนคำร้องที่อยู่ในอำนาจของผู้พิพากษาคนเดียวมีอำนาจสั่งได้ก็ตาม ทั้งนี้เพราะถือว่ามิชอบด้วยบทบัญญัติแห่งกฎหมายกำหนดไว้เป็นพิเศษแล้ว เช่น การไต่สวนมูลฟ้อง ในคดีอาญา แม้จะอยู่ในอำนาจผู้พิพากษานายเดียวตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรมมาตรา 25 (3) ซึ่งนำมาใช้บังคับในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศตามมาตรา 11 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศด้วยก็ตาม การบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวก็จะต้องใช้เท่าที่ไม่ขัดแย้งกับบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลฯนี้ ดังนั้น เมื่อมาตรา 20 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศบัญญัติไว้ชัดเจนแล้วว่าผู้พิพากษาคนเดียวไม่มีอำนาจนั่งพิจารณาได้

ผู้พิพากษาสมทบซึ่งได้รับมอบหมายสำนวนที่จ่ายโดยอธิบดีผู้พิพากษาศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศมีหน้าที่พิจารณาและพิพากษาคดีนั้น และเมื่อได้นั่ง

พิจารณาคดีแล้วก็ต้องพิจารณานั้นร่วมกับผู้พิพากษาประจำเจ้าของสำนวนจนเสร็จ เว้นแต่ไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้เพราะเจ็บป่วยหรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่น ต้องแจ้งต่ออธิบดีผู้พิพากษาศาลทฤษฎีสันทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศเพื่อให้อนุญาตและจัดให้ผู้พิพากษาสมทบคนอื่นปฏิบัติหน้าที่แทน²⁸ การนั่งพิจารณานี้กฎหมายบัญญัติให้ศาลทฤษฎีสันทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศดำเนินการนั่งพิจารณาคดีต่อกันไปโดยไม่เลื่อนคดีจนกว่าจะเสร็จการพิจารณา เว้นแต่มีเหตุจำเป็นอันมิอาจก้ำวล่วงเสียได้²⁹

สำหรับในคดีที่เกิดต่างจังหวัด เนื่องจากขณะนี้ศาลทฤษฎีสันทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศภาคยังมีได้เปิดทำการ พนักงานอัยการจะยื่นฟ้องจำเลยยังศาลจังหวัดนั้นๆ³⁰ ศาลจังหวัดที่รับคำฟ้องไว้แทนจะดำเนินการส่งคำฟ้องคำให้การมายังศาลทฤษฎีสันทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางโดยทางโทรสารทันที ผู้พิพากษาสมทบก็จะเป็นองค์คณะพิจารณาคดีพิจารณาคดีดังกล่าวร่วมกับผู้พิพากษาประจำเช่นกัน

(ข) บทบาทในการปรึกษาคดีและการทำคำพิพากษา

ผู้พิพากษาสมทบจะร่วมนั่งพิจารณาคดีทุกนัดและมีส่วนร่วมฟังการสืบพยานระหว่างการพิจารณาคดีเมื่อปรากฏว่ามีประเด็นที่ต้องอาศัยความเชี่ยวชาญของผู้พิพากษาสมทบ ผู้พิพากษาสมทบจะมีส่วนให้คำปรึกษาแก่ผู้พิพากษาประจำ และเมื่อคดีเสร็จการพิจารณาแล้วก็จะทำการประชุมปรึกษาคดีร่วมกับผู้พิพากษาประจำเพื่อทำคำพิพากษา ตามที่มาตรา 27 บัญญัติให้ศาลทฤษฎีสันทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศรับทำคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยเร็วเมื่อเสร็จการพิจารณาคดี

การทำคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นต้องบังคับตามฝ่ายเสียงข้างมาก³¹ ผู้พิพากษาสมทบมีเสียงในการทำคำพิพากษา 1 เสียงเช่นเดียวกับผู้พิพากษาประจำและสามารถทำความเห็นแย้งคำพิพากษานั้นได้

²⁸ มาตรา 22 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทฤษฎีสันทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทฤษฎีสันทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539.

²⁹ มาตรา 27 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทฤษฎีสันทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทฤษฎีสันทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539.

³⁰ มาตรา 47 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทฤษฎีสันทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทฤษฎีสันทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539.

³¹ มาตรา 19 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทฤษฎีสันทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทฤษฎีสันทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539.

เมื่ออธิบดีผู้พิพากษาศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศจ่ายสำนวนให้แก่องค์กรแล้ว ผู้พิพากษาที่จะลงชื่อในคำพิพากษาคดีนั้นจะต้องเป็นองค์กรตามที่จ่ายสำนวนเท่านั้น ถ้ามีผู้พิพากษาคนอื่นที่มีชื่อองค์กรตามที่จ่ายสำนวนไว้ลงลายมือชื่อทำคำพิพากษาคด้วยย่อมทำให้ไม่ชอบด้วยกฎหมาย (เทียบคำพิพากษาฎีกาที่ 99/2504 ประชุมใหญ่) ทั้งการนั่งพิจารณาคดีต้องครบองค์คณะทุกคนไม่ใช่เฉพาะนัดแรก (เทียบคำพิพากษาฎีกาที่ 157/2480)³²

3.5.3.2 สถานะของผู้พิพากษาสมทบ

มาตรา 24 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 บัญญัติให้ผู้พิพากษาสมทบเป็นเจ้าพนักงานในตำแหน่งตุลาการตามประมวลกฎหมายอาญา กล่าวคือในการปฏิบัติหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีผู้พิพากษาสมทบจะมีฐานะเป็นเจ้าพนักงานตุลาการ ดังนั้นในการปฏิบัติหน้าที่ ผู้พิพากษาสมทบจะได้รับความคุ้มครองมากกว่าประชาชนทั่วไปซึ่งมิใช่เจ้าพนักงาน แต่ขณะเดียวกันความรับผิดชอบในฐานะเจ้าพนักงานก็มีมากกว่าประชาชนทั่วไปซึ่งมิใช่เจ้าพนักงานด้วย

บุคคลที่เป็นเจ้าพนักงานนั้นมีฐานะนอกเหนือไปจากบุคคลธรรมดาบางประการเนื่องจากผลของอำนาจหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติ มีผลทั้งในทางคุ้มครองและผลในทางควบคุมบุคคลผู้เป็นเจ้าพนักงานนั้น ผลทั้งปวงที่ว่าจะมีก็ต่อเมื่อเป็นกรณีที่เกี่ยวเนื่องอยู่ในหน้าที่การงานของผู้นั้น บทกฎหมายที่คุ้มครองหรือควบคุมเจ้าพนักงานจึงต้องมีความหมายเฉพาะที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการปฏิบัติหน้าที่การงาน ไม่เกี่ยวไปถึงการกระทำในส่วนตัวบุคคลโดยเฉพาะ³³ ในทางคุ้มครองเจ้าพนักงานมีตัวอย่าง เช่น กฎหมายบัญญัติให้อำนาจเจ้าพนักงานปฏิบัติการในหน้าที่ การทำร้ายร่างกายผู้พิพากษาสมทบในขณะที่ปฏิบัติหน้าที่ ผู้กระทำจะมีความผิดฐานทำร้ายร่างกายเจ้าพนักงานซึ่งกระทำการตามหน้าที่ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 296 ประกอบมาตรา 289(2) ซึ่งมีโทษหนักกว่าการทำร้ายบุคคลธรรมดาซึ่งมิใช่เจ้าพนักงานส่วนในทางควบคุมเจ้าพนักงาน เช่น ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 201 ซึ่งบัญญัติว่า “ผู้ใดเป็นเจ้าพนักงานในตำแหน่งตุลาการ... เรียก รับ หรือยอมจะรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดสำหรับตนเองหรือผู้อื่นโดยมิชอบเพื่อกระทำการหรือไม่กระทำการอย่างใดในตำแหน่งไม่ว่าการนั้นจะชอบหรือมิชอบด้วยหน้าที่ ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีถึงยี่สิบปี หรือจำคุกตลอดชีวิต และปรับตั้งแต่สองพันบาทถึง

³² ไพโรจน์ วายุภาพ. (2543). คู่มือปฏิบัติพระธรรมนูญศาลยุติธรรม ฉบับใหม่ พ.ศ.2543. หน้า 187.

³³ จิตติ ดิงศภัทิย์. (2536). คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 2 ตอน 1 (พิมพ์ครั้งที่ 6). หน้า

สี่หมื่นบาทหรือประหารชีวิต” ดังนั้นหากผู้พิพากษาสมทบเรียกหรือยอมรับสินบนจากคู่ความในการพิจารณาพิพากษาคดี ย่อมมีความผิดตามบทบัญญัติดังกล่าว เป็นต้น

แม้มาตรา 25 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 จะบัญญัติให้นำบทบัญญัติว่าด้วยวินัยและการรักษาวินัยสำหรับข้าราชการตุลาการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการมาใช้บังคับแก่ผู้พิพากษาสมทบโดยอนุโลม อันได้แก่ จะต้องนำบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 มาใช้กับผู้พิพากษาสมทบด้วยก็ตาม ผู้พิพากษาสมทบทมิใช่ข้าราชการตุลาการตามมาตรา 11 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมดังกล่าว จึงไม่ได้รับเงินเดือนอย่างข้าราชการตุลาการ แต่มีสิทธิได้รับค่าป่วยการ ค่าพาหนะเดินทาง ค่าเช่าที่พัก และค่าตอบแทนอย่างอื่นตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา³⁴ ซึ่งปัจจุบันผู้พิพากษาสมทบทมีสิทธิได้รับค่าป่วยการสำหรับวันที่ปฏิบัติกรวันละ 1,000 บาท³⁵ หากผู้พิพากษาสมทบทต้องเดินทางไปปฏิบัติหน้าที่นอกจังหวัดอันเป็นที่ตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศที่ประจำอยู่จะได้รับค่าป่วยการกับค่าพาหนะเดินทาง ค่าเช่าที่พัก และค่าเบี้ยเลี้ยงเดินทาง ในอัตราเท่ากับผู้พิพากษาประจำในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศที่ผู้พิพากษาสมทบทนั้นประจำอยู่³⁶

3.5.4 วิเคราะห์หลักการของผู้พิพากษาสมทบในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ³⁷

หลักการกำหนดให้ผู้เชี่ยวชาญเข้ามีส่วนร่วมพิจารณาพิพากษาคดีในฐานะผู้พิพากษาสมทบมีความสำคัญและมีบทบาทมากเนื่องจากคดีที่ฟ้องมายังศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศจะต้องมีผู้พิพากษาสมทบเป็นองค์คณะเสมอ และผู้พิพากษา

³⁴ มาตรา 22 วรรคท้าย พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539.

³⁵ มาตรา 3 พระราชกฤษฎีกากำหนดค่าป่วยการ ค่าพาหนะเดินทาง ค่าเช่าที่พัก และค่าตอบแทนอย่างอื่นของผู้พิพากษาสมทบศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2541.

³⁶ มาตรา 4 พระราชกฤษฎีกากำหนดค่าป่วยการ ค่าพาหนะเดินทาง ค่าเช่าที่พัก และค่าตอบแทนอย่างอื่นของผู้พิพากษาสมทบศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2541.

³⁷ ผกากรอง ศรีทองสุข. (2545). บทบาท หน้าที่ของผู้พิพากษาสมทบในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ. หน้า 84.

ยังร่วมนั่งพิจารณา รวมทั้งพิพากษาคดีนั้นเคียงคู่ไปกับผู้พิพากษาประจำด้วย แต่อย่างไรก็ตาม การมีผู้พิพากษาสมทบเข้าร่วมในการพิจารณาคดียังมีข้อดีข้อเสียซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น ประเด็นสำคัญได้ 2 ประเด็นดังนี้

1. ประเด็นเกี่ยวกับความเป็นกลางของผู้พิพากษาสมทบ

ความเป็นกลางได้แก่ ความไม่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ปฏิบัติต่อคู่ความและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเสมอเหมือนกัน นอกจากความเป็นกลางแล้วการปฏิบัติหน้าที่ผู้พิพากษายังจะต้องปราศจากอคติทั้งสี่ประการ คือ ฉันทาคติ ลำเอียงเพราะรัก โทสาคติ ลำเอียงเพราะโกรธ ภยาคติ ลำเอียงเพราะกลัว และโมหาคติ ลำเอียงเพราะหลง

ปรัชญาของการมีผู้พิพากษาสมทบในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศคือการมีผู้พิพากษาผู้เชี่ยวชาญในเรื่องอันเป็นข้อพิพาทนั้น อย่างไรก็ตามคุณสมบัติที่สำคัญที่สุดในตัวผู้พิพากษาไม่ว่าจะเป็นผู้พิพากษาอาชีพ หรือผู้พิพากษาสมทบ คือความเป็นกลาง ความเป็นธรรม และการยึดมั่นในจริยธรรมและการครองตนที่สังคมยกย่องและคาดหวังจากวิชาชีพตุลาการ หลักการกำหนดให้มีผู้พิพากษาสมทบในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศจึงเป็นมาตรการอย่างหนึ่งเพื่อแก้ไขปัญหเกี่ยวกับความเชี่ยวชาญเฉพาะทางและสร้างความเชื่อมั่นศรัทธาจากสาธารณะชนในความทรงประสิทธิภาพในการอำนวยความยุติธรรม อย่างไรก็ตามแม้วิธีนี้จะมีข้อดีคือ สามารถแก้ไขปัญหาคความไม่มีความรู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางของผู้พิพากษาประจำในคดีเหล่านั้นได้และการให้บุคคลภายนอกเข้าร่วมเป็นองค์คณะยังช่วยให้สังคมมีทัศนคติที่ดีขึ้นต่อศาลยุติธรรมในแง่ที่ศาลมีความโปร่งใสและสามารถถูกตรวจสอบจากสาธารณะชนได้มากขึ้น แต่ข้อเสียที่ติดตามมาก็คือ การที่บุคคลเหล่านี้มีหน้าที่การงานประจำอื่นๆของตน อาจส่งผลกระทบต่อการวางตนเป็นกลางในฐานะผู้พิพากษาสมทบได้ นั่นคือมีข้อที่ต้องพิจารณาเกี่ยวกับ “ส่วนได้เสีย” ที่บุคคลเหล่านั้นมีอยู่ด้วย ประเด็นความมีส่วนได้เสียในคดีอันอาจกระทบต่อความเป็นกลางในการปฏิบัติหน้าที่ผู้พิพากษาสมทบอาจแยกได้ 2 ประเภทคือ การขัดกันแห่งผลประโยชน์กรณีผู้พิพากษาสมทบมาจากภาครัฐกิจ และการขัดกันแห่งหน้าที่กรณีผู้พิพากษาสมทบมาจากหน่วยงานราชการ

ก. ความมีส่วนได้เสียในคดีตามหลักการขัดกันของผลประโยชน์ ผู้พิพากษาสมทบที่มาจากภาครัฐกิจอาจเกิดกรณีที่ตนมีส่วนได้เสียในคดีตามหลักการขัดกันแห่งผลประโยชน์ขึ้นได้ เนื่องจากการดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาสมทบไม่ใช่อาชีพข้าราชการประจำที่มีเงินเดือนและทำงานเต็มเวลา แต่มีลักษณะเป็นผู้พิพากษากิตติมศักดิ์ บุคคลที่เข้ามาเป็นผู้พิพากษาสมทบไม่จำเป็นต้องลาออกจากหน้าที่การงานประจำของตน แต่ยังสามารถประกอบ

ธุรกิจเดิมควบคู่กันไป มีการติดต่อเกี่ยวข้องกับบุคคลอื่นในแวดวงของตน เช่นการต่อรองเจรจา การทำสัญญา ตลอดจนการพบปะสังสรรค์ในกลุ่มนักธุรกิจที่ติดต่อค้าขายกัน เป็นต้น จึงมีข้อควรพิจารณาว่าการที่ผู้พิพากษาสมทบบางส่วนเป็นบุคคลที่มาจากภาคธุรกิจจะกระทบต่อความเป็นกลางในการพิจารณาคดีหรือไม่ ในประเด็นนี้ได้มีการสัมภาษณ์บุคลากรที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ อันได้แก่ ผู้พิพากษา ผู้พิพากษาสมทบ พนักงานอัยการ และทนายความ ผลการสัมภาษณ์พบว่าบุคลากรดังกล่าวมีความเห็นแตกต่างกันเป็นหลายฝ่ายดังนี้

ความเห็นฝ่ายแรก เห็นว่าถ้าผู้พิพากษาสมทบนั้นเป็นผู้ที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับคู่ความฝ่ายใดในคดี เช่น เป็นกรรมการบริษัท หรือเป็นผู้ถือหุ้น เหล่านี้ย่อมกระทบต่อความเป็นกลางในการปฏิบัติหน้าที่ผู้พิพากษาสมทบและต้องห้ามมิให้เป็นองค์คณะในคดีนั้น หากมีความผิดพลาดในการจ่ายสำนวน เช่น เนื่องจากตรวจไม่พบความมีส่วนได้เสียดังกล่าว ผู้พิพากษาสมทบผู้ได้รับสำนวนนั้นเองจะต้องถอนตัวทันที สำหรับมุมมองของทนายความ เห็นว่าการที่ผู้พิพากษาสมทบเป็นเพียงบุคคลในวงธุรกิจเดียวกันกับตัวความ มีความสัมพันธ์กันทั่วไป เช่นการรู้จักหรือเป็นเพื่อนกับคู่ความหรือทนายความมาก่อน เหล่านี้ยังไม่ถือว่ามีผลประโยชน์ขัดกันและไม่น่าเป็นปัญหา ปัญหาจะเกิดขึ้นได้ในกรณีที่มีความเกี่ยวข้องมากกว่านั้น เช่น เคยเป็นที่ปรึกษาของบริษัทหรือเป็นผู้ถือหุ้นในบริษัทคู่ความ หรือบริษัทในเครือ เป็นต้น รวมถึงกรณีที่ผู้พิพากษาสมทบถูกโจทก์ในคดีที่ตนนั่งเป็นองค์คณะฟ้องร้องเป็นคดีเรื่องอื่นด้วย กล่าวคือหากมีจุดเกาะเกี่ยวที่จะกระทบต่อผลได้ผลเสียของคดีไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อมซึ่งทำให้คู่ความเห็นว่าผู้พิพากษาสมทบนั้นเอนเอียงไปด้านใดด้านหนึ่งก็จะก่อความไม่สบายใจแก่คู่ความได้ กรณีเหล่านี้อาจแก้ไขโดยทนายความขอปรึกษากับผู้พิพากษาเจ้าของสำนวน หรือใช้การคัดค้านผู้พิพากษาดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

นอกจากนี้ผู้ให้ความเห็นว่าโดยหลักการมีโอกาสที่จะเกิดปัญหาผู้พิพากษาสมทบมีส่วนได้เสียในคดีขึ้นได้ จากการปฏิบัติงานที่ผ่านมาพบว่าโดยมากแล้วมักเป็นเรื่องที่ผู้ต้องหาในคดีละเมิดลิขสิทธิ์กล่าวอ้างว่าผู้พิพากษาสมทบมีส่วนได้เสียในคดี แต่ยังไม่เคยเกิดกรณีที่เป็นปัญหาถึงขนาดที่คู่ความต้องใช้วิธีคัดค้านผู้พิพากษา และมีความเห็นว่าผู้พิพากษาสมทบวางตัวได้ดีแล้วในเรื่องความเป็นกลาง ประกอบกับการวินิจฉัยคดีมาจากผู้พิพากษาประจำเป็นเสียงหลัก ผู้พิพากษาสมทบไม่มีบทบาทมากนักจึงไม่ทำให้ผลของคดีเสียไป

ความเห็นฝ่ายที่สอง เห็นว่าการมาจากภาคธุรกิจเดียวกันแม้ไม่ใช่หน่วยงานเดียวกันก็อาจจะเกิดปัญหาการขัดกันของผลประโยชน์ทำให้กระทบต่อความเป็นกลางได้

แม้ว่าในการจ่ายสำนวนแก่ผู้พิพากษาสมทบศาลจะคำนึงถึงการขัดกันของผลประโยชน์ด้วยแล้ว เช่นคดีที่ธนาคารหรือสถาบันการเงินฟ้องลูกหนี้ มีส่วนผลประโยชน์ที่ธนาคารต้องรักษา เช่น ดอกเบี้ยจากเบี้ยปรับควรเป็นเท่าไร การที่ศาลจะกำหนดให้ก็จะพิจารณาให้ “ตามสมควร” ซึ่งไม่มีเกณฑ์ที่ชัดเจน กรณีหากผู้พิพากษาสมทบเป็นผู้มาจากกลุ่มธุรกิจธนาคารแม้ไม่ใช่ธนาคารผู้เป็นโจทก์ก็อาจมีอิทธิพลในการกำหนดดอกเบี้ยเอนเอียงไปตามสถาบันการเงิน แต่ถ้าเป็นผู้พิพากษาสมทบที่มาจากกลุ่มลูกค้าของธนาคารแนวนั้นก็จะเป็นไปในทางตรงข้าม ดอกเบี้ยที่กำหนดให้อาจต่ำลงมา ซึ่งเป็นกรณีที่ความเอนเอียงเป็นไปตามแนวความคิดของธุรกิจที่ผู้พิพากษาสมทบรายนั้นเกี่ยวข้องกับอยู่ ซึ่งก็เกิดมีขึ้นบ้างแต่เห็นได้ไม่ชัดเจน

การตรวจสอบอย่างระมัดระวังก่อนการจ่ายสำนวนให้ผู้พิพากษาสมทบเป็นสิ่งสำคัญที่สุดอันจะช่วยป้องกันมิให้เกิดกรณีผู้พิพากษามีส่วนได้เสียในคดีที่ตนรับผิดชอบได้ อธิบดีผู้พิพากษาศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศผู้จ่ายสำนวนจึงจำเป็นต้องใช้มาตรการตรวจสอบความมีส่วนได้เสียของผู้พิพากษาสมทบแต่ละรายก่อนจ่ายสำนวนอย่างรัดกุม กรณีที่ปรากฏส่วนได้เสียอย่างชัดเจน เช่น การที่ผู้พิพากษาสมทบบางท่านเป็นกรรมการหรือเป็นผู้บริหารบริษัทคู่ความ ย่อมต้องกระทบต่อความเป็นกลางและเป็นธรรมคดีที่ต้องห้ามมิให้ผู้เป็นองคค์คณะพิจารณาคดีดังกล่าว ในข้อนี้การตรวจสอบความเกี่ยวข้องหรือความมีส่วนได้เสียกับคู่ความยังสามารถพบได้ง่าย เช่น การเป็นกรรมการบริษัทที่จะปรากฏในหลักฐานทางทะเบียนหุ้นส่วนบริษัท การที่ถูกคู่ความในคดีฝ่ายหนึ่งฟ้องเป็นคดีเรื่องอื่นก็พบได้จากสารบบศาล ความเกี่ยวข้องระดับนี้จึงไม่มีปัญหาที่อธิบดีผู้พิพากษาผู้จ่ายสำนวนจะระมัดระวังตรวจสอบในการจ่ายสำนวน

ข. ความมีส่วนได้เสียในคดีตามหลักการขัดกันแห่งหน้าที่ (Conflict of Duties)

การขัดกันแห่งหน้าที่นี้เป็นข้อที่ผู้ร่างกฎหมายได้คำนึงถึงแล้วว่าเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องระวังมิให้เกิดขึ้น ดังนั้นพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 มาตรา 15 (9) จึงห้ามมิให้ข้าราชการอัยการ ข้าราชการตำรวจ และทนายความ เข้าเป็นผู้พิพากษาสมทบเพราะเห็นว่าเป็นการขัดแย้งกับหน้าที่โดยตรง

สำหรับผู้พิพากษาสมทบที่มาจากทางราชการ เช่น ข้าราชการจากกรมทรัพย์สินทางปัญญา หรือกรมพัฒนาธุรกิจการค้า ซึ่งมีหน้าที่เกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาอาจมีปัญหาคัดกันแห่งหน้าที่นั้น กรณีดังกล่าวผู้ร่างกฎหมายได้วิเคราะห์แล้วว่า บุคคลเหล่านี้เป็นผู้มีความรู้และประสบการณ์ในเรื่องทรัพย์สินทางปัญญาซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่การพิจารณาคดีของศาลได้มาก หากตัดบุคคลกลุ่มนี้ออกจากการเป็นผู้พิพากษา

สมทบก็จะทำให้ไม่สามารถหาบุคลากรที่มีความรู้เชี่ยวชาญในทางนี้ได้อย่างเพียงพอ เพราะผู้ที่จะมีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องทรัพย์สินทางปัญญานอกจากกลุ่มข้าราชการนี้แล้วก็ได้แก่กลุ่มนักวิชาการ ซึ่งลำพังนักวิชาการ เช่น อาจารย์ประจำในมหาวิทยาลัยที่มาสมัครเป็นผู้พิพากษาสมทบก็มีจำนวนน้อย ไม่เพียงพอกับปริมาณคดี การให้ข้าราชการจากหน่วยงานเหล่านี้เข้าร่วมจึงเป็นสิ่งจำเป็น และสามารถแก้ปัญหาคัดกันแห่งหน้าที่ได้ด้วย การวิเคราะห์เป็นรายกรณีเมื่อจะมอบหมายงานให้ เช่น คดีที่เอกชนฟ้องหน่วยงานราชการ ศาลต้องไม่มอบหมายงานให้ผู้พิพากษาสมทบที่มาจากหน่วยงานราชการนั้น แต่มอบหมายให้ผู้พิพากษาสมทบที่มาจากสายวิชาการ เช่น อาจารย์จากมหาวิทยาลัย สำหรับคดีที่เอกชนพิพาทกับเอกชนด้วยกัน เช่น เอกชนรายหนึ่งฟ้องเอกชนอีกรายหนึ่งว่าใครมีสิทธิดีกว่ากันในสิทธิบัตรหรือเครื่องหมายการค้า เช่นนี้ ผู้พิพากษาสมทบจากส่วนราชการจะทำหน้าที่ได้ดีที่สุดและมีความเป็นกลางในคดีนั้นได้อย่างแท้จริง

ประเด็นการคัดกันแห่งหน้าที่ดังกล่าวอาจกระทบต่อความเป็นกลางในการพิจารณาคดีหรือไม่เพียงใด ในเรื่องนี้มีความเห็นแยกเป็นสองฝ่ายคือ

ความเห็นฝ่ายแรก เห็นว่าในทางปฏิบัติไม่มีปัญหาเรื่องความเป็นกลางอันเกิดจากการคัดกันแห่งหน้าที่ เพราะผู้พิพากษาสมทบที่มาจากหน่วยราชการ เช่น กรมทรัพย์สินทางปัญญา ไม่ว่าจะดำรงตำแหน่งในทางบริหาร เป็นหรือเคยเป็นนายทะเบียนมาก่อน หรือแม้จะเกษียณอายุราชการจากกรมฯนี้แล้ว จะไม่ร่วมเป็นองค์คณะในคดีที่กรมทรัพย์สินทางปัญญาเป็นคู่ความในคดี รวมถึงคดีที่หน่วยราชการอื่นเป็นคู่ความด้วย หากว่ากรมทรัพย์สินทางปัญญาเคยตอบข้อหารือเกี่ยวกับข้อพิพาทนั้นให้แก่หน่วยราชการดังกล่าวมาก่อน และกรณีที่ยื่นคำร้องจากกรมทรัพย์สินทางปัญญาเป็นองค์คณะในคดีที่เอกชนฟ้องคดีละเมิดสิทธิ แม้โจทก์จะเคยได้รับการจดทะเบียนสิทธิจากกรมทรัพย์สินทางปัญญามาก่อนก็จะไม่กระทบต่อความเป็นกลางในการพิจารณาคดี เพราะข้อเท็จจริงที่กรมทรัพย์สินทางปัญญาเกี่ยวข้องนั้นเป็นชั้นที่ประชาชนร้องขอให้ได้รับความคุ้มครองสิทธิ แต่ข้อเท็จจริงในคดีที่ฟ้องร้องยังศาลเป็นชั้นที่มีการละเมิดสิทธิในภายหลัง จึงเป็นข้อเท็จจริงและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่างช่วงเวลากัน

ความเห็นฝ่ายที่สอง เห็นว่า การที่ผู้พิพากษาสมทบเป็นบุคคลในหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมทรัพย์สินทางปัญญา น่าจะกระทบต่อความเป็นกลางในการพิจารณาคดีได้ เพราะกรมทรัพย์สินทางปัญญามีหน้าที่ในการปราบปรามการละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา แม้ว่าโดยส่วนตัวแล้วผู้พิพากษาสมทบรายนั้นจะมีความบริสุทธิ์ใจ แต่

เมื่อคู่ความที่เกี่ยวข้องเห็นบุคคลเหล่านี้มาพิจารณาคัดสินคดีอีกก็ไม่อาจสร้างความเชื่อมั่นศรัทธาต่อคู่ความได้

2. ประเด็นเกี่ยวกับวิธีการและมาตรฐานในการคัดเลือกผู้พิพากษาสมทบ

ก. วิธีการคัดเลือกผู้พิพากษาสมทบ เริ่มแรกใช้ระบบการสรรหาแล้วเชิญบุคคลผู้มีความเชี่ยวชาญมาทำงานให้แก่ศาล โดยคำนึงถึงประวัติและภาพลักษณ์เป็นที่ไว้วางใจของประชาชน ซึ่งเป็นหน้าที่ของศาลที่จะต้องไปสืบหาว่าใครบ้างที่มีคุณสมบัติเหมาะสมจะทำงานดังกล่าวได้แล้วเชิญเข้ามา แต่วิธีการดังกล่าวมีข้อเสียคือ บุคคลในระดับที่เป็นปวชนิยบุคคลนี้มีจำนวนน้อยและมักมีงานทั้งในหน้าที่ประจำและในสังคมมากอยู่แล้วทำให้มีเวลาให้กับศาลได้น้อย นอกจากนี้ระบบการสรรหาโดยการทาบทามและเชิญเข้ามาอาจถูกมองจากสังคมได้ว่าเป็นระบบเล่นพรรคเล่นพวก ตรวจสอบไม่ได้และเลือกปฏิบัติต่อคนอื่น ทั้งจะเป็นการปิดกั้นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญ มีคุณสมบัติครบถ้วน และต้องการทำงาน แต่ทางศาลไม่รู้จักจึงไม่ได้เชิญเข้ามาอีกด้วย ข้อได้เปรียบดังกล่าวทำให้หลักการเดิมผ่อนคลายลง ใช้วิธีที่เปิดกว้างมากขึ้นแก่บุคคลที่ต้องการเข้ามาทำงาน และเมื่อมีคนจำนวนมากมาสมัครก็จำเป็นที่จะต้องคัดเลือกเพื่อกันกรองบุคคลที่มีคุณสมบัติจริงๆ

วิธีในการสรรหาผู้พิพากษาสมทบปัจจุบัน จึงใช้การเปิดรับสมัครแล้วทำการทดสอบเพื่อคัดเลือก โดยศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศจะประกาศเปิดรับสมัครผู้เข้ารับการคัดเลือกเป็นผู้พิพากษาสมทบให้ทราบเป็นการทั่วไป เช่น การปิดประกาศที่ศาล และที่ เนติบัณฑิตยสภา และทำการแจ้งประกาศรับสมัครไปยังหน่วยงานต่างๆ เช่น กรมทรัพย์สินทางปัญญา กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ กรมการค้าภายใน หรือมหาวิทยาลัยต่างๆ เป็นต้น เพื่อให้ผู้ที่สนใจส่งใบสมัครพร้อมประวัติของตนเข้ามา และในทางปฏิบัติคณะอนุกรรมการฯ ยังอาจดำเนินการติดต่อทาบทามบุคคลที่เห็นว่ามีคุณสมบัติเหมาะสมแก่การเป็นผู้พิพากษาสมทบให้ยื่นใบสมัครเข้ามารับการคัดเลือกได้อีกด้วย

ผู้สมัครฯ ที่ผ่านการคัดเลือกจากคณะทำงานตรวจสอบและกั้นกรองคุณสมบัติแล้ว จะต้องเข้ารับการอบรมเป็นเวลา 5 วัน ซึ่งการอบรมนี้มีวัตถุประสงค์ให้ผู้สมัครฯ ได้รับทราบนโยบายของกระทรวงยุติธรรมเกี่ยวกับศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ และตระหนักถึงอำนาจหน้าที่ของผู้พิพากษาสมทบ ตลอดจนการดำรงตนในฐานะเป็นผู้พิพากษาสมทบกำหนดไว้ในกฎหมาย อีกทั้งเพื่อซักซ้อมความเข้าใจเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ผู้พิพากษาสมทบเพื่อให้สอดคล้องกับหลักการและรายละเอียดต่างๆ ตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายและระเบียบปฏิบัติ

กล่าวโดยสรุปได้ว่าการอบรมนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อปรับฐานความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการ กระบวนการทำงานและวัตถุประสงค์ของศาล ไม่เกี่ยวกับเรื่องความเชี่ยวชาญแต่อย่างใด

คณะทำงานอบรมและประเมินผลจะสังเกตพฤติกรรมระหว่างการรับการอบรม จากนั้นจะทำการทดสอบความรู้และประเมินผลการอบรมด้วยการทดสอบข้อเขียนและการ สัมภาษณ์ คณะทำงานดำเนินการสัมภาษณ์ผู้สมัครเป็นรายบุคคลเพื่อที่จะได้ข้อมูลที่ชัดเจน ยิ่งขึ้นเกี่ยวกับความรู้ความชำนาญทางทรัพย์สินทางปัญญาและหรือการค้าระหว่างประเทศ ความพร้อมในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้พิพากษาสมทบ ทักษะและความสามารถในการเป็นผู้ พินักษาสมทบ ความสามารถในการจับใจความ การแสดงความคิดเห็นและการสื่อความหมาย บุคลิกภาพทั่วไปและการปรับตัว

ประเด็นความเหมาะสมเกี่ยวกับวิธีการคัดเลือกผู้พิพากษาสมทบในปัจจุบัน มีความเห็นเป็น 2 ฝ่ายคือ

ความเห็นแรก เห็นว่า วิธีการที่ใช้ในปัจจุบัน โดยการเปิดรับสมัครเป็นการทั่วไปแล้ว ทำการอบรมและให้ประเมินผลโดยการสอบข้อเขียนและสอบสัมภาษณ์นั้นเป็นวิธีการที่เหมาะสมดี แล้ว โดยให้เหตุผลว่าการคัดเลือกควรต้องเปิดกว้างให้ใครก็ตามที่มีคุณสมบัติสามารถสมัครได้ ซึ่งถ้าจะใช้วิธีการให้ศาลสรรหาเองจะมีปัญหาว่าศาลอาจไม่รู้หรือรู้ได้ไม่ทั่วถึงว่าใครมีความรู้ เชี่ยวชาญในเรื่องใดและมีคุณสมบัติที่สามารถเป็นได้ และวิธีการดังกล่าวมีความเป็นธรรมและไม่ เป็นเลือกปฏิบัติ นอกจากนี้มีผู้เห็นว่าการคัดเลือกผู้พิพากษาสมทบครั้งแรกในขณะที่ยังไม่มีผู้ พินักษาสมทบเลยควรใช้วิธีการดังกล่าว แต่ถ้ามีผู้พิพากษาสมทบแล้วเมื่อครบวาระก็ควรใช้ วิธีการต่ออายุซึ่งในการนี้ใช้วิธีสัมภาษณ์คงเพียงพอ

ความเห็นที่สอง เห็นว่า วิธีการเปิดให้ยื่นใบสมัครเข้ามานี้ไม่เหมาะสม ทำให้ไม่ได้ คนที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญอย่างแท้จริง อาจเนื่องจากผู้ที่มีความรู้จริงๆ ไม่มาสมัครเพราะไม่มีเวลา การเปิดรับสมัครนี้มีคนที่เก่งจริงๆสมัครเข้ามาน้อย คือ เฉพาะกลุ่มอาจารย์ที่เป็นนักวิชาการทำให้ ศาลไม่มีตัวเลือก ส่วนกลุ่มนักธุรกิจเห็นว่าเขามีประสบการณ์ในทางปฏิบัติเท่านั้นซึ่งความรู้ นั้นไม่ใช่เรื่องสลบซับซ้อนและไม่แน่ว่าจะรู้มาอย่างถูกต้อง นอกจากนี้มีผู้ให้ความเห็นว่าตำแหน่งผู้ พินักษาสมทบศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศเป็นที่ต้องการของ บุคคลภายนอกเพราะเป็นการเสริมเกียรติและฐานะ เมื่อใช้วิธีการเปิดรับสมัครบุคคลเหล่านี้ก็จะคิ นหาวิธีเข้ามาในตำแหน่งนี้แม้ว่าจะไม่มีความรู้ความเชี่ยวชาญซึ่งสามารถพิจารณาได้จากใบสมัคร ที่ยื่นเข้ามา และการคัดเลือกที่เป็นระบบเปิดโดยตั้งคณะกรรมการขึ้นมาคัดเลือกนี้ทำให้ไม่มีผู้ที่ รับผิดชอบผลการคัดเลือกอย่างแท้จริง จึงควรมีการตรวจสอบก่อนว่าตัวบุคคลที่จะเป็น

คณะกรรมการคัดเลือกนี้มีความเหมาะสมแล้วหรือไม่ และควรมีการเปิดให้สังคมวิพากษ์วิจารณ์ความเหมาะสมของผู้สมัครเข้าเป็นผู้พิพากษาสมทบด้วย

ความเห็นฝ่ายที่หนึ่งที่ว่า การเปิดรับสมัครเป็นการทั่วไปและให้ผู้สมัครยื่นใบสมัครเข้ามานั้นมีข้อดีคือ เป็นวิธีการที่เปิดเผย และเปิดกว้างแก่สังคมทำให้ผู้ที่มีความรู้ความสามารถแต่ยังไม่เป็นที่รู้จักของคณะกรรมการคัดเลือกมีโอกาสเข้ารับการคัดเลือกได้ วิธีนี้ยังมีความเป็นธรรมและไม่เลือกปฏิบัติเพราะแม้ว่าจะมีผู้สมัครบางรายได้รับการทาบทามให้ยื่นใบสมัครก็ไม่ใช่ข้อผูกมัดว่าผู้สมัครรายนั้นจะได้ดำรงตำแหน่งจริงๆ เนื่องจากยังคงต้องผ่านการกลั่นกรองเช่นเดียวกับผู้สมัครรายอื่นๆ ข้อดีของการให้ผู้สมัครทุกคนยื่นใบสมัครเพื่อเข้ารับการคัดเลือกเป็นผู้พิพากษาสมทบก็คือการยื่นใบสมัครทำให้เห็นว่าผู้สมัครนั้นมีความเต็มใจและต้องการทำงานนี้อย่างแท้จริง แต่อย่างไรก็ตามในส่วนของการเห็นฝ่ายที่สองในแง่ที่ควรปรับปรุงขั้นตอนในการคัดเลือกให้มีความโปร่งใสและตรวจสอบได้ยิ่งขึ้น โดยควรมีการประกาศรายชื่อผู้สมัครที่ผ่านการตรวจสอบคุณสมบัติเบื้องต้นเพื่อให้สาธารณชนได้มีโอกาสตรวจสอบ คัดค้านหรือแสดงความคิดเห็นรวมทั้งแจ้งข้อมูลที่คณะกรรมการคัดเลือกยังไม่ทราบมายังคณะกรรมการคัดเลือกฯ หรือแจ้งไปยังคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม ซึ่งเป็นหลักเกณฑ์ทำนองเดียวกับการสอบคัดเลือกผู้ช่วยผู้พิพากษา เพื่อความโปร่งใสและประโยชน์ในการพิจารณาความเหมาะสมของผู้สมัคร

ข. มาตรฐานในการคัดเลือกผู้พิพากษาสมทบ

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ มาตรา 15 (4) เพียงแต่กำหนดคุณสมบัติของผู้พิพากษาสมทบว่าเป็นผู้มีความรู้ความชำนาญทางทรัพย์สินทางปัญญาหรือการค้าระหว่างประเทศ โดยไม่ได้ระบุว่า การพิจารณาความรู้ความชำนาญดังกล่าวนี้ให้ใช้เกณฑ์ใด จึงมีปัญหาว່ว่าควรจะใช้มาตรฐานใดในการวัดผลหรือคัดเลือกผู้พิพากษาสมทบเพื่อให้ได้ผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญตามความมุ่งหมายของกฎหมายอย่างแท้จริง ทั้งนี้คุณสมบัติประการอื่นๆ รวมทั้งความเหมาะสมที่จะดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาก็จำเป็นต้องพิจารณาถึงเช่นกัน

มาตรฐานในการคัดเลือกที่จะมาเป็นผู้พิพากษาสมทบนั้น ไม่มีเกณฑ์เรื่องความรู้ความเชี่ยวชาญที่ชัดเจนหรือเป็นรูปธรรม เมื่อเปรียบเทียบกับ การแต่งตั้งผู้พิพากษาผู้เชี่ยวชาญในศาลสิทธิบัตรแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน มีการกำหนดเกณฑ์คุณสมบัติพื้นฐานว่าเมื่อสำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยในสาขาวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ หรือเทคโนโลยีแล้วและมีความรู้พื้นฐานทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะกฎหมายสิทธิบัตร มีประสบการณ์ทำงานเกี่ยวกับอุตสาหกรรมอย่างน้อย 5 ปี แล้วเข้าทำงานเป็นเจ้าหน้าที่ในสำนักงานสิทธิบัตรในตำแหน่งผู้ตรวจสอบเป็นเวลาประมาณ 8-10 ปี จึงจะมีคุณสมบัติที่จะได้รับคัดเลือกเป็นผู้พิพากษาผู้เชี่ยวชาญได้ จะเห็นว่า

มีการวางแผนมาตรฐานเบื้องต้นเกี่ยวกับการมีความรู้เชี่ยวชาญไว้ค่อนข้างชัดเจน อย่างไรก็ตามมีผู้ให้ความเห็นว่าศาสตร์พหุสาขาปัญญาและการค้าระหว่างประเทศมีอำนาจพิจารณาคดีหลากหลาย จึงจำเป็นต้องมีความยืดหยุ่นในคดีหลายประเภท เช่น ลิขสิทธิ์ เครื่องหมายการค้า หรือการออกแบบผลิตภัณฑ์ ก็ไม่เกี่ยวข้องกับวิทยาศาสตร์แต่อย่างใด จึงยากที่จะวางแผนที่คุณสมบัติพื้นฐานได้อย่างกรณีศาลสิทธิบัตรแห่งสหพันธรัฐเยอรมนี

ในประเด็นนี้ มาตรฐานการคัดเลือกผู้พิพากษาสมทบในปัจจุบันยังไม่มีเกณฑ์เป็นรูปธรรมเพียงพอ โดยเฉพาะในคุณสมบัติด้านความรู้ความเชี่ยวชาญนั้นถือเป็นหัวใจสำคัญหรือเป็นหลักการสำคัญที่กฎหมายต้องการให้บุคคลภายนอกเข้ามาร่วมพิจารณาคดีด้วย โดยวัตถุประสงค์ของกฎหมายส่วนนี้คือต้องการความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะทางในระดับที่สูงกว่าผู้พิพากษาประจำ ซึ่งการหาความรู้เหล่านี้ได้ในทันทีก็จำเป็นต้องหาจากบุคคลภายนอก ดังจะเห็นจากมาตรา 14 และ 15 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 ซึ่งกำหนดคุณสมบัติของบุคลากร 2 ฝ่ายนี้ไว้แตกต่างกันคือคุณสมบัติของผู้พิพากษาประจำในศาลนี้กำหนดให้เป็นผู้พิพากษาที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาหรือการค้าระหว่างประเทศ ส่วนผู้พิพากษาสมทบนั้นเป็นผู้มีความรู้ความชำนาญในเรื่องดังกล่าว การมีผู้พิพากษาสมทบก็เพื่อรองรับคดีที่มีประเด็นยุ่งยากซับซ้อนเป็นพิเศษที่เกินความสามารถของผู้พิพากษาประจำซึ่งมีความรู้ความเข้าใจในกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาหรือการค้าระหว่างประเทศจะวินิจฉัยได้โดยลำพัง มิใช่คดีแพ่งทั่วไปที่เพียงแต่เกี่ยวกับกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาหรือการค้าระหว่างประเทศที่อยู่ในขอบความสามารถของผู้พิพากษาประจำ กฎหมายต้องการความรู้ความเชี่ยวชาญไม่ว่าจากการศึกษาหรือจากประสบการณ์ของบุคคลภายนอกในวงการทรัพย์สินทางปัญญาหรือการค้าระหว่างประเทศมิใช่การมีความรู้หรือประสบการณ์อย่างสามัญทั่วไปของผู้ประกอบอาชีพนั้นๆ การที่ให้ผู้พิพากษาสมทบช่วยตรวจสอบในฐานะของสามัญชนผู้มีเหตุผลจึงไม่ใช่วัตถุประสงค์สูงสุดของกฎหมาย กฎหมายมิได้ต้องการถูกขนอย่างศาลในประเทศคอมมอนลอว์ แต่เป็นเพียงปรับใช้โดยอนุโลมให้สอดคล้องกับระบบองค์กรที่ผู้พิพากษาในองค์กรจะต้องวินิจฉัยคดีร่วมกันเท่านั้น การที่ปัจจุบันกฎหมายกำหนดให้ผู้พิพากษาสมทบเป็นองค์กรคณะในทุกคดีที่ฟ้องในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศจึงเป็นการกำหนดที่ไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของคดีที่มาสู่ศาล บทบัญญัติดังกล่าวทำให้เกิดความจำเป็นที่ศาลต้องจัดให้มีผู้พิพากษาสมทบจำนวนมากเพื่อให้เพียงพอกับปริมาณงานดังกล่าว และเป็นข้อจำกัดที่ทำให้การคัดเลือกผู้พิพากษาสมทบไม่สามารถกำหนดมาตรฐานคุณวุฒิการศึกษาหรือประสบการณ์ขั้นต่ำให้ชัดเจนได้เพราะเกรงว่าการกำหนดเช่นนั้นจะทำให้ไม่มีผู้ที่มีคุณสมบัติดังกล่าวมาสมัครเพียงพอ การแก้ไขนั้นจะต้องปรับปรุง

กฎหมายให้การกำหนดองค์คณะผู้พิพากษาที่มีความยืดหยุ่นสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของคดีแต่ละคดี โดยให้ผู้พิพากษาสมทบปฏิบัติหน้าที่เฉพาะที่จำเป็นในคดีที่ประเด็นยุ่งยากซับซ้อนและเกี่ยวข้องกับความรู้ความสามารถของผู้พิพากษาสมทบท่านนั้นจริงๆ ซึ่งจะช่วยลดปริมาณงานที่ไม่จำเป็นของผู้พิพากษาสมทบลง เมื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวแล้วความจำเป็นที่ศาลจะต้องรับผู้พิพากษาสมทบจำนวนมากก็หมดและทำให้สามารถกำหนดมาตรฐานหรือคุณสมบัติพื้นฐานของผู้สมัครได้ชัดเจนขึ้น

จะเห็นได้ว่าผู้พิพากษาประจำเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ในขณะที่ผู้พิพากษาสมทบเป็นผู้ที่มีความรู้ความชำนาญในเรื่องทรัพย์สินทางปัญญาหรือการค้าระหว่างประเทศ ย่อมเป็นการแสดงว่า ในคดีที่อยู่ในอำนาจศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศหากมีประเด็นข้อพิพาทเฉพาะทางแต่ไม่ลึกซึ้งหรือมีประเด็นตามกฎหมายแพ่งหรือกฎหมายวิธีพิจารณาความโดยไม่มีประเด็นเฉพาะทางเลยนั้น แม้ประเภทคดีจะเป็นเรื่องทรัพย์สินทางปัญญาหรือการค้าระหว่างประเทศก็ตาม ถ้าฟังผู้พิพากษาประจำที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องทรัพย์สินทางปัญญาหรือการค้าระหว่างประเทศก็มีความรู้ความสามารถเพียงพอที่จะวินิจฉัยได้ จึงควรมีการแก้ไขกฎหมายเรื่องการกำหนดองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดีในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศโดยแบ่งคดีออกเป็นคดีที่ต้องการความรู้ความเชี่ยวชาญพิเศษอย่างแท้จริงกับคดีที่มีข้อพิพาทอย่างธรรมดา

เราได้ทราบแล้วว่าศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศมีความเป็นมาอย่างไร มีกระบวนการพิจารณาคดีอย่างไร ประเภทคดีที่อยู่ในเขตอำนาจศาลมีคดีอะไรบ้าง ในบทต่อไปผู้ทำวิทยานิพนธ์จะได้ทำการวิเคราะห์ร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ พ.ศ. ว่าคดีอะไรบ้างที่ต้องขึ้นศาลพาณิชย์และกระบวนการพิจารณาคดีพาณิชย์มีขั้นตอนอย่างไร รวมทั้งวิเคราะห์ข้อดีและข้อเสียของร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวด้วย